

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากระบวนการบริหารโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโดยการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ซึ่งศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับกระบวนการบริหารโครงการ
 - 1.1 ความหมายของโครงการ
 - 1.2 ประเภทของโครงการ
 - 1.3 ลักษณะของโครงการที่ดี
 - 1.4 กระบวนการบริหารโครงการ
2. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 2.1 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 2.2 ลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 2.3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
3. โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 - 3.1 การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 - 3.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 กับโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ
5. สรุปแนวคิด หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมากำหนดกรอบแนวคิด

ในการวิจัย

1. แนวคิด และหลักการเกี่ยวกับกระบวนการบริหารโครงการ

1.1 ความหมายของโครงการ

โครงการเป็นส่วนประกอบสำคัญของแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อบริหารองค์การให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของโครงการไว้หลายลักษณะดังนี้

ประชุม รอดประเสริฐ (2547 : 5) ได้สรุปความหมายของโครงการว่า โครงการเป็นแผนงานที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยประกอบด้วย กิจกรรมย่อยหลายกิจกรรมที่ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินงาน และคาดหวังที่จะได้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า ต้องมีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด ในการดำเนินงานจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน และต้องมีพื้นที่ในการดำเนินงานเพื่อให้บริการ สนองความต้องการของกลุ่มบุคคลในพื้นที่นั้นและจะต้องมีบุคคลหรือหน่วยงานรับผิดชอบในการดำเนินงาน

วิชัย รูปขำดี (2542 : 3) ได้ให้ความหมายของโครงการไว้ว่า โครงการ คือ กิจกรรมหรืองานที่มีการกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดอย่างแน่นอนและมีความต้องการใช้ทรัพยากรอย่างใดอย่างหนึ่งในแต่ละกิจกรรมซึ่งมีความสัมพันธ์และสนับสนุนกัน กิจกรรมเหล่านี้แยกออกจากกันได้และจะต้องจัดทำสำเร็จเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นมา

ทวีป ศิริรัศมี (2544 : 31) ให้ความหมายโครงการว่า หมายถึง กิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องในแผนงานเดียวกัน โดยมีเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดที่ชัดเจนและเป็นงานพิเศษหรือต่างไปจากงานประจำ (Routine) โครงการจะประกอบด้วยงาน (Task) และกิจกรรม (Activity)

ศุภชัย ยาวะประภาส (2547 : 380) ให้ความหมายโครงการว่า หมายถึง กิจกรรมพื้นฐานที่กำหนดขึ้นเพื่อนำเอาวัตถุประสงค์ของหน่วยงานหรือองค์การไปปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วง ภายในระยะเวลาที่กำหนดแน่นอน

สุวิมล ตริกานันท์ (2548 : 36) ให้ความหมายว่า โครงการเป็นแผนงานย่อยที่จัดเป็นแผนปฏิบัติงานและถูกจัดทำขึ้นมาในลักษณะที่เป็นรูปธรรมมีความชัดเจนในระดับที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้

แอนเดอสันและบอล (Anderson & Ball) (สุภาพร พิศาลบุตร. 2547 : 78) ให้ความหมายว่า โครงการหมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องมีการลงทุนในการดำเนินงาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงและเพื่อแก้ปัญหาทางสังคม ทางเศรษฐกิจและการเมือง

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า โครงการเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นตามความมุ่งหวังขององค์กรและเป็นส่วนประกอบของแผนงาน ในส่วนที่เป็นการกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ของแผน

1.2 ประเภทของโครงการ

โครงการอาจจำแนกเป็นกลุ่ม ระดับ และประเภท โดยแต่ละลักษณะของโครงการจะมีปัจจัยหลายอย่างเกี่ยวข้องกัน

ชูชีพ พิพัฒน์ศิริ (2538 : 9 – 10) จำแนกโครงการตามหน้าที่หลัก เป็น 4 ประเภทโดยสรุปดังนี้

1. โครงการทดลอง เป็นโครงการที่มีขนาดเล็ก ใช้เงินลงทุนน้อย แต่ขณะทำงานมีฝีมือและความชำนาญสูงในวิชาชีพ นอกจากนี้บุคลากรของโครงการมีอิสระในการทำงานเพื่อให้วิธีการใหม่ๆ เกิดขึ้นมา
2. โครงการนำร่อง เป็นโครงการที่พัฒนาต่อจากผลในขั้นทดลอง โดยทำการทดสอบภายใต้สถานการณ์เฉพาะ เพื่อให้แน่ใจว่าความคิดและวิธีการใหม่ๆ เหล่านี้สามารถประยุกต์เข้ากับสภาพเงื่อนไขของท้องถิ่น
3. โครงการสาธิต มีลักษณะคล้ายกับโครงการนำร่องแต่มีขนาดใหญ่กว่าและสนใจที่จะแพร่กระจายความคิดและวิธีการใหม่ ๆ ออกไปให้กว้างขวาง
4. โครงการผลิต เป็นการพัฒนาโครงการเดิมที่ในเชิงพาณิชย์ โดยเน้นการแก้ไขปัญหาและประเมินผลการดำเนินงานโครงการ

ประชุม รอดประเสริฐ (2542 : 35 - 36) จำแนกประเภทของโครงการตามเหตุการณ์และความคิดจำเป็นได้ 3 ประเภท โดยสรุป ดังนี้

1. โครงการปกติ หมายถึง โครงการที่ดำเนินงานไปตามขั้นตอน ใช้ระยะเวลาและทรัพยากรต่าง ๆ ตามที่กำหนด เป็นโครงการที่ยึดคุณภาพเป็นสำคัญ
2. โครงการเร่งด่วน หมายถึง โครงการที่ต้องเร่งกระทำตามความจำเป็นในระยะเวลาหรือตามสถานการณ์ที่เป็นอยู่ขณะนั้น โครงการประเภทนี้แม้จะใช้ระยะเวลาน้อยแต่ต้องใช้กำลังเงิน กำลังคน และทรัพยากรประเภทอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก เป็นโครงการที่ไม่คำนึงถึงคุณภาพมากนัก
3. โครงการวิกฤติ เป็นโครงการเฉพาะกิจที่ต้องกระทำเพราะได้เกิดภาวะวิกฤติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นขณะนั้น โครงการประเภทนี้จะต้องใช้ทรัพยากรทุกชนิดเป็นจำนวนมากอย่างไม่จำกัด

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า การจำแนกประเภทโครงการไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ประเภทของโครงการขึ้นอยู่กับลักษณะของการจำแนก โดยอาจจำแนกตามระบบการปกครอง วิธีดำเนินงาน ลักษณะการดำเนินงาน ขนาดและระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงาน รวมทั้งอาจจำแนกได้ตามความจำเป็นหรือตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

1.3 ลักษณะของโครงการที่ดี

รัตนะ บัวสนธ์ (2540 : 12) กล่าวถึงลักษณะของงานโครงการว่าจะต้องเริ่มต้นที่การออกแบบหรือการจัดทำโครงการเสียก่อน หลังจากนั้นจึงนำโครงการที่ออกแบบไว้ไปดำเนินการใช้กับกลุ่มเป้าหมาย (Target group) และเมื่อมีการดำเนินการใช้โครงการก็จะต้องทำการประเมินผลโครงการ ซึ่งอาจจะประเมินส่วนใดส่วนหนึ่งของโครงการก็ได้ ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการประเมิน

ไปปรับปรุงโครงการเสียใหม่หรือออกแบบโครงการขึ้นใหม่ตามจุดบกพร่องที่พบจากผลการประเมิน แล้วดำเนินโครงการตามที่ได้ปรับปรุงใหม่ พร้อมทั้งทำการประเมินผลโครงการอีกเช่นเดียวกัน เป็นอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าผลที่ได้รับจากการประเมินบ่งบอกให้รู้ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) และมีประสิทธิภาพ (Efficiency) จึงหยุดหรือจบสิ้นงานโครงการ

ประชุม รอดประเสริฐ (2542 : 10) กล่าวถึงโครงการที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. สามารถแก้ปัญหาขององค์กรหรือหน่วยงานได้
2. มีรายละเอียดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถดำเนินงานได้หรือมีความเป็นไปได้สูง
3. รายละเอียดของโครงการต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน กล่าวคือวัตถุประสงค์ต้องสอดคล้องกับปัญหาหรือหลักการและเหตุผล วิธีดำเนินการต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นต้น
4. สามารถสนองความต้องการของสังคม ของกลุ่มชนส่วนใหญ่และนโยบายของประเทศชาติ
5. เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับแผนงานหลักขององค์กร
6. โครงการที่ดีต้องยืดหยุ่นได้ คือ สามารถเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ต่อโครงการนั้นอยู่เสมอ
7. โครงการที่ดีจะต้องมีการประเมินผลได้
8. โครงการต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริง เป็นข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์อย่างรอบคอบแล้ว
9. โครงการต้องได้รับการสนับสนุนทางด้านทรัพยากรอย่างเหมาะสมและทางด้านบริหารอย่างแท้จริง
10. โครงการจะต้องมีระยะเวลาดำเนินงาน กล่าวคือจะต้องระบุถึงวันเวลาที่เริ่มต้นและวันเวลาที่แล้วเสร็จอย่างแน่ชัด

ทศรัตน์ ลิ้มอรุณวงศ์ (2554 : เว็บไซท์) ได้กล่าวถึงลักษณะของโครงการที่ดีไว้ดังนี้

1. สามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาขององค์กรหรือหน่วยงานได้
2. มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถดำเนินงานและปฏิบัติได้
3. รายละเอียดของโครงการต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของโครงการต้องสอดคล้องกับหลักการและเหตุผล วิธีการดำเนินงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นต้น
4. รายละเอียดของโครงการสามารถเข้าใจได้ง่าย สะดวกต่อการดำเนินงานตามโครงการ

5. เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ สอดคล้องกับแผนงานหลักขององค์การ และสามารถติดตามประเมินผลได้

6. โครงการต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่มีความเป็นจริง และเป็นข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ

7. โครงการต้องได้รับการสนับสนุนในด้านทรัพยากรและการบริหารอย่างเหมาะสม

8. โครงการต้องมีระยะเวลาในการดำเนินงาน กล่าวคือ ต้องระบุถึงวันเวลาที่เริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการ

สรุปได้ว่า ลักษณะของโครงการที่ดีคือ มีรายละเอียดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้และต้องยืดหยุ่นได้ โครงการต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่มีความเป็นจริง และต้องมีระยะเวลาที่เริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการ

1.4 กระบวนการบริหารโครงการ

ความสำเร็จของการบริหารโครงการนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารโครงการเป็นสำคัญ ซึ่งนักวิชาการได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารโครงการไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 27) กล่าวถึงกระบวนการบริหารโครงการมี 7 ประการ คือ

1. การวางแผน หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติการรวมทั้งวิธีการปฏิบัติงานล่วงหน้าเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

2. การจัดหน่วยงาน หมายถึง การกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ การแบ่งส่วนงาน และการจัดสายงานเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์

3. การจัดวางตัวบุคคล หมายถึง การบริหารงานด้านบุคคล ได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร และการเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี

4. การอำนวยการ หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชาและการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานในหน้าที่ผู้บริหารเป็นหัวหน้าหน่วยงาน

5. การประสานงาน หมายถึง การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานเพื่อให้เกิดมีความร่วมมือประสานงานที่ดีและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางเดียวกัน

6. การรายงาน หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน เพื่อให้ผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของกิจการอย่างสม่ำเสมอ

7. การงบประมาณ หมายถึง การจัดทำงบประมาณการจัดทำบัญชี การใช้จ่ายเงินและการควบคุมตรวจสอบทางการเงินและทรัพย์สิน

ทวีป ศิริรัศมี (2544 : 52) กล่าวว่า กระบวนการบริหารโครงการที่สมบูรณ์แบบประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. การริเริ่มโครงการ เป็นการเริ่มต้นโครงการตามกรอบนโยบาย ปัญหาและความต้องการขององค์กร โดยจัดทำเป็นร่างหรือข้อเสนอโครงการ นำเสนอผู้บริหารระดับสูงพิจารณา
2. การวางแผนโครงการ เป็นการกำหนดกิจกรรมย่อยต่าง ๆ และเป้าหมายทั้งด้านปริมาณและคุณภาพของกิจกรรมย่อยนั้น ๆ กำหนดค่าใช้จ่าย ระยะเวลาดำเนินการและทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนผู้จัดการโครงการและทีมงานหรือผู้รับผิดชอบโครงการ
3. วิเคราะห์โครงการและการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการวิเคราะห์เพื่อประเมินค่าความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการในด้านเทคนิคหรือวิชาการ ด้านสังคม ด้านสถาบัน ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจและการเงิน ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นเป้าหมายและผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละกิจกรรมของโครงการชัดเจนยิ่งขึ้นสามารถตัดสินใจเพื่อดำเนินโครงการได้อย่างมั่นใจ มีความเสี่ยงหรือผิดพลาดน้อย
4. การปฏิบัติตามโครงการ เป็นการดำเนินการตามแผนโครงการที่กำหนดไว้หรือนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ
5. การควบคุมโครงการ ประกอบด้วย
 - 5.1 การติดตามโครงการ ได้แก่ การติดตามความก้าวหน้า การเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่ปรากฏจริงกับผลลัพธ์ที่คาดหวัง การวิเคราะห์ผลกระทบและการปรับปรุงโครงการ
 - 5.2 การประเมินโครงการ เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงาน ตลอดจนผลสัมฤทธิ์โดยรวมของโครงการหรือแผนงานเพื่อปรับปรุงโครงการหรือตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ
6. การยุติโครงการ เป็นขั้นตอนที่การดำเนินการของโครงการสิ้นสุดลงตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยผู้จัดการโครงการจะต้องรายงานผลการดำเนินงานโครงการต่อผู้บริหารระดับสูงสุดหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจ เพื่อทราบผลการปฏิบัติงานว่าโครงการประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ซึ่งถือว่าเป็นการสิ้นสุดโครงการนั้น

สมคิด พรหมจ้อย (2544 : 25) กล่าวว่า กระบวนการบริหารโครงการจะเริ่มต้นด้วยการวางแผนโครงการจากนั้นนำไปปฏิบัติหรือดำเนินการ แล้วดำเนินการประเมินโครงการเพื่อดูว่าการดำเนินโครงการนั้นบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ แต่ถ้าผลของการประเมินโครงการยังไม่บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ก็ต้องการปรับปรุงแผนและดำเนินการต่อไป ซึ่งในการดำเนินงานบริหารโครงการโดยละเอียดจะประกอบด้วยระบบย่อยอีก 2 ระบบ คือ

ระบบการติดตามงานและระบบการปรับปรุงแผนรวมเรียกว่า ระบบการวางแผนและการบริหารโครงการ

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2546 : 159-165) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการบริหารโครงการว่ามี 3 ขั้นตอนดังนี้ คือ

1. การวางแผนโครงการ เป็นการวางแผนที่มีลักษณะแตกต่างจากการวางแผนปกติทั่วไปค่อนข้างชัดเจน ประการแรก การวางแผนโครงการเป็นการวางแผนภายใต้สภาพการณ์ที่เป็นพลวัต ประการที่สอง การวางแผนโครงการเป็นการวางแผนเรื่องใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยเกิดขึ้น ประการที่สาม การวางแผนโครงการเป็นการวางแผนต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ประการที่สี่ การวางแผนโครงการเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนสูงและด้วยเหตุผลอื่น ๆ อีกมากมาย

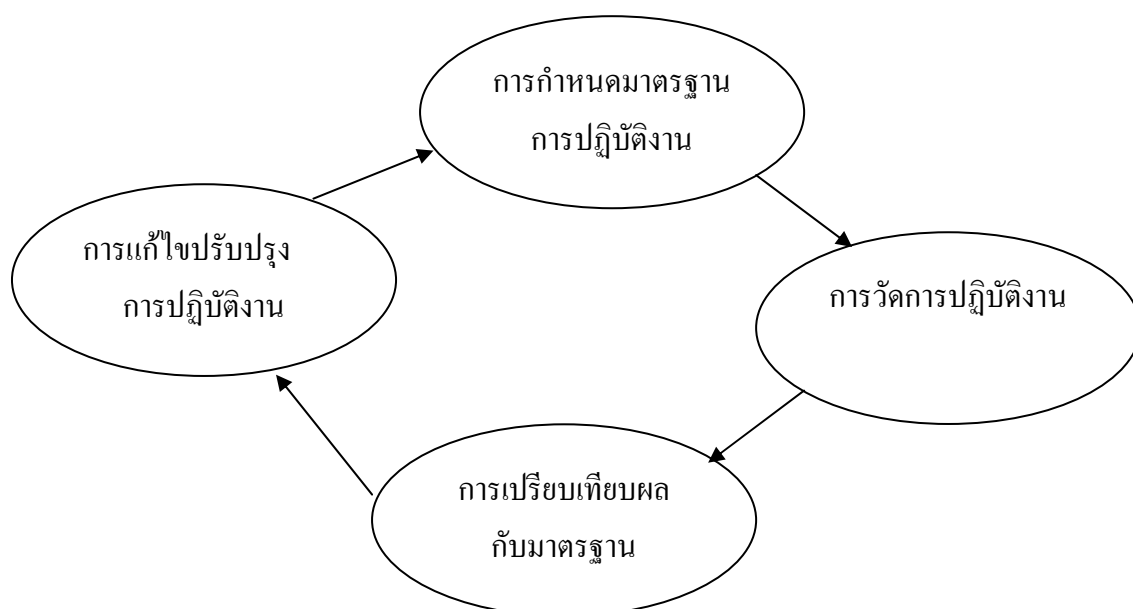
2. การจัดโครงสร้างโครงการ เป็นการจัดโครงสร้างของงานซึ่งจะมีการแบ่งงานออกเป็นกลุ่ม ๆ และแต่ละกลุ่มมีการประสานงานกันนอกจากนี้โครงสร้างขององค์การยังประกอบด้วยอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการตรวจสอบ การจัดโครงสร้างองค์การได้มีการปรับเปลี่ยนที่สามารถตอบสนองกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้โครงสร้างองค์การมีความยืดหยุ่นและเป็นองค์การที่พัฒนามากขึ้น รูปแบบของโครงสร้างองค์การของโครงการที่นิยมใช้มีอยู่ 3 แบบ ได้แก่

2.1 แบบแรก เป็นแบบโครงสร้างองค์การตามหน้าที่ จะมีการแบ่งแยกหน้าที่ออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ และมอบหมายงานให้บุคคลในหน่วยงานตามหน้าที่ ปรึกษาเวลาบางส่วนมาทำงานโครงการเป็นทีมเฉพาะกิจ แต่ผู้จัดการโครงการมิได้มีอำนาจในการควบคุมอย่างเต็มที่

2.2 แบบที่สอง เป็นโครงสร้างองค์การแบบโครงการ จะมอบหมายให้บุคลากรที่ทำงานประจำให้มาทำงานโครงการแบบเต็มเวลาและขึ้นตรงกับผู้จัดการโครงการ ผู้จัดการมีอำนาจควบคุมโครงการได้อย่างเต็มที่

2.3 แบบที่สาม โครงสร้างองค์การแบบเมทริกซ์ เป็นการผสมผสานจุดเด่นระหว่างโครงสร้างแบบหน้าที่และโครงสร้างแบบโครงการเข้าด้วยกัน ผู้จัดการโครงการและผู้จัดการตามหน้าที่ จะต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้โครงการบรรลุผลสำเร็จ บุคคลที่ทำงานประจำอาจจะถูกเรียกให้มาช่วยงานโครงการได้ตามความสามารถที่เหมาะสม การเลือกรูปแบบโครงสร้างองค์การขึ้นอยู่กับสถานการณ์สภาพแวดล้อมและความเป็นไปได้ของโครงการ รวมทั้งรูปแบบวัฒนธรรมขององค์การต้นสังกัดด้วย ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเลือกรูปแบบโครงการ ได้แก่ ขนาดโครงการ ระยะเวลาโครงการ ประสบการณ์ในการบริหารโครงการ ปรัชญาและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารระดับสูง ที่ตั้งโครงการ ทรัพยากรที่สามารถจัดหาได้ และลักษณะเฉพาะของโครงการ

3. การควบคุมโครงการ คือ กระบวนการสร้างความมั่นใจในการดำเนินโครงการนั้นว่าจะสามารถดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่เบี่ยงเบนไปจากแผนงานที่กำหนดไว้ให้มีความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง โดยผ่านวงจรการควบคุมโครงการ 4 ขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานซึ่งเป็นขั้นตอนของการกำหนดข้อตกลงและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ชัดเจน เช่น การกำหนดขอบเขตและคุณภาพของผลผลิตโครงการ ทั้งนี้เพื่อให้การควบคุมโครงการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและมีกรอบการปฏิบัติงานโครงการที่ชัดเจน มาตรฐานที่ชัดเจนนี้จะช่วยให้การควบคุมโครงการในขั้นตอนต่อไป คือ การวัดผลการปฏิบัติงานกระทำได้อย่างชัดเจนและมีความแม่นยำ การวัดผลการปฏิบัติงานโครงการสามารถกระทำได้ในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในลักษณะที่เป็นทางการอาจกระทำได้ในรูปแบบของการรายงานและการบันทึกข้อความ ส่วนไม่เป็นทางการกระทำได้จากการสังเกต สนทนาร่วมกับผู้ปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐานที่วางไว้ และการแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติงานเมื่อพบว่าผลของการปฏิบัติงานมีการเบี่ยงเบนไปจากมาตรฐาน ดังแสดงให้เห็นจากภาพประกอบ 2 แผนแสดงวงจรของระบบการควบคุม เกิลแลนด์และคิง (Cleland & King. 1993 : 285)

ภาพประกอบ 2 แผนแสดงวงจรของระบบการควบคุม

ที่มา : เกิลแลนด์และคิง (Cleland & King. 1993 : 285)

มยุรี อนุমানราชชน (2546 : 6 - 10) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของกระบวนการบริหารโครงการว่าประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ วัตถุประสงค์ของโครงการ กระบวนการบริหารและระดับการบริหารพื้นฐาน ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโครงการอยู่ 2 แนวความคิดคือ

1. วงจรการแก้ไขปัญหา แนวความคิดนี้มีข้อสมมติฐานเบื้องต้นว่าวัตถุประสงค์ของโครงการเกี่ยวข้องกับปัญหาใดปัญหาหนึ่งแล้วนำกระบวนการบริหารโครงการที่ได้มาตรฐานมาแก้ไขปัญหา นั่น กระบวนการบริหารโครงการประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นจัดองค์กร ขั้นนำไปปฏิบัติและขั้นควบคุม

2. วงจรการบริหารโครงการ แนวความคิดนี้มีข้อสมมติฐานเบื้องต้นว่าโครงการเป็นลักษณะที่มีลักษณะชั่วคราว กล่าวคือโครงการมีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด จะพัฒนาไปตามขั้นตอนต่างๆ ในวงจรการบริหารโครงการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นริเริ่ม ขั้นเจริญเติบโต ขั้นสุกงอม และขั้นสลายตัว

ประชุม รอดประเสริฐ (2547 : 48) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารโครงการว่ามี 4 ขั้นตอนคือ

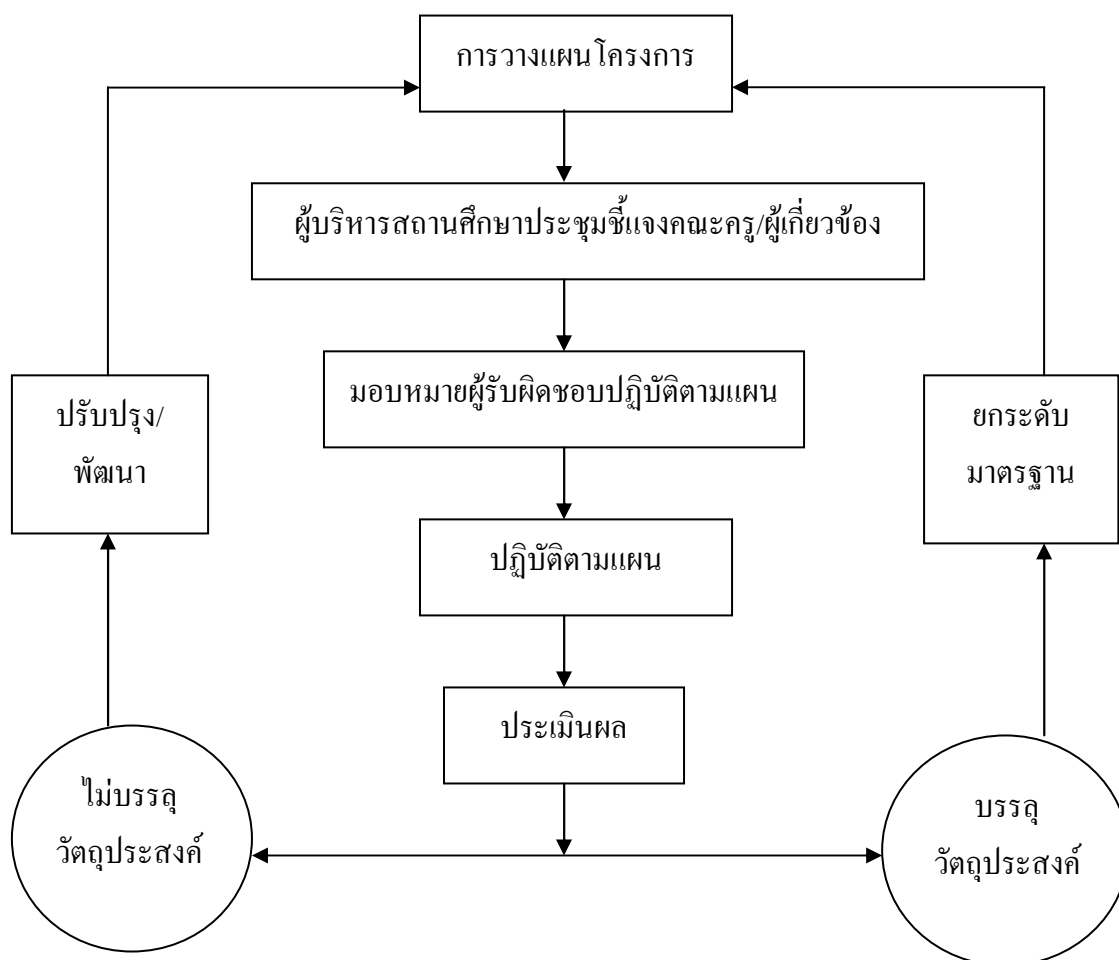
1. การวางแผน หมายถึง การดำเนินการในการรวบรวมแนวความคิดและข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการจัดทำหรือร่างเป็นโครงการขึ้น และใช้ร่างโครงการนี้เป็นกรอบในการปฏิบัติงานในลักษณะที่ว่าจะทำอะไร ทำไปทำไม ทำเมื่อใด ทำที่ไหน ใครเป็นผู้ทำ และทำอย่างไร การวางแผนโครงการเป็นขั้นตอนแรกของผู้บริหารโครงการหรือผู้เกี่ยวข้องจะต้องจัดทำและสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้น จึงทำให้การดำเนินงานหรือการบริหารเป็นไปด้วยดีและบรรลุถึงเป้าหมายของโครงการ

2. การจัดหน่วยงาน หมายถึง การจัดรูปแบบในการบริหารโครงการ รวมทั้งการจัดคนให้เข้ากับงานด้วย โดยจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าหน่วยงานใดทำหน้าที่รับผิดชอบอะไร และประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนเท่าใด เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ควรมีอะไรบ้าง การจัดหน่วยงานเป็นขั้นตอนที่แสดงถึงขอบข่ายงาน ระยะเวลาที่ต้องการกระทำ การประสานงานกับหน่วยงานอื่น และกลไกในการปฏิบัติงานอันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพของงานหรือของโครงการ

3. การอำนวยการ หมายถึง การมอบหมายอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินโครงการให้บุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงานและให้บุคคล กลุ่มบุคคล และอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของผู้ใดหรือหน่วยงานใดจะเป็นผู้กระทำหน้าที่นั้น นอกจากนี้การอำนวยการยังครอบคลุมไปถึงการกำหนดรายละเอียด และการอนุมัติการเบิกจ่ายทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงานโครงการ ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การอำนวยการเป็นกระบวนการที่เน้นการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อการบริหารโครงการเป็นสำคัญ

4. การควบคุม หมายถึง การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน โครงการ แต่ละกิจกรรม หาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ความสำเร็จของโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การควบคุมยังรวมไปถึงการจัดทำรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบและเป็นการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่โครงการไปในตัวด้วย

คณะกรรมการบริหารหลักสูตร (รัตนา สายคณิต. 2547 : 277) ได้อธิบายไว้ว่าการบริหารโครงการ เป็นส่วนหนึ่งของการนำโครงการให้ลงสู่การปฏิบัติ เป็นการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ กลวิธีและกิจกรรมที่กำหนดไว้ จากการวางแผน การวางแผนจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือทางการบริหาร ได้โดยหากมิได้มีการขับเคลื่อนให้ลงสู่การปฏิบัติ ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 การวางแผนโครงการ

ที่มา : รัตนา สายคณิต. 2547 : 277

สุภาพร พิศาลบุตร (2547 : 101 - 103) กล่าวว่า กระบวนการบริหารโครงการเป็นงานชนิดหนึ่งที่มีผู้มีความเกี่ยวข้องทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานนั้นให้บรรลุถึงความสำเร็จหรือตามเป้าหมายที่บุคคลเหล่านั้นต้องการความสำเร็จ จะเกิดขึ้นได้ย่อมต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารงานซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ คือ

1. การวางแผน หมายถึง การดำเนินการในการรวบรวมแนวความคิดและข้อมูลต่างๆ เพื่อการจัดทำหรือร่างเป็นโครงการขึ้น และใช้ร่างโครงการนี้เป็นกรอบในการปฏิบัติงาน การวางแผนโครงการเป็นขั้นตอนแรกๆ ที่ผู้บริหารโครงการหรือผู้เกี่ยวข้องจะต้องจัดทำและสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นจึงจะทำให้การดำเนินงาน หรือการบริหารโครงการเป็นไปด้วยดีและบรรลุถึงเป้าหมายของโครงการ

2. การจัดหน่วยงาน หมายถึง การจัดรูปแบบในการบริหารโครงการ รวมทั้งการจัดคนให้เข้าทำงานด้วยโดยจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าหน่วยงานใดทำหน้าที่รับผิดชอบอะไรและประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนเท่าใด เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ควรมีอะไรบ้าง การจัดหน่วยงานเป็นขั้นตอนที่แสดงถึงขอบข่ายงานระยะเวลาที่ต้องกระทำ การประสานงานกับหน่วยงานอื่นและกลไกในการปฏิบัติงานอันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพของงานหรือโครงการ การจัดหน่วยงานเพื่อการบริหารโครงการนั้นมีลักษณะคล้ายกับการจัดองค์การ

3. การอำนาจการ หมายถึง การมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินโครงการให้บุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงาน และให้บุคคล กลุ่มบุคคลและหน่วยงานทราบว่ามิชอบเขตในการปฏิบัติภารกิจมากน้อยเพียงใด มีกิจกรรมใดบ้างที่จะต้องกระทำและอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของผู้ใดหรือหน่วยใด อาจกล่าวได้ว่าการอำนาจการเป็นกระบวนการที่เน้นการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อการบริหารโครงการเป็นสำคัญ

4. การควบคุม หมายถึง การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการแต่ละกิจกรรม หาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ความสำเร็จของโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การควบคุมยังรวมถึงการรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบและเป็นการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่โครงการไปในตัวด้วย

กูลิค (Gulick) (สุวกิจ ศรีปีดดา. 2539 : 22) กล่าวถึง กระบวนการบริหารโครงการมี 7 กระบวนการ คือ

1. การวางแผน หมายถึง การจัดวางโครงสร้างการแบ่งอำนาจและหน้าที่ รวมทั้งวิธีการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยการปฏิบัติตามแผนและโครงการที่กำหนดเอาไว้

2. การจัดหน่วยงาน หมายถึง การกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ การแบ่งงาน การจัดสายงานให้ชัดเจนเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์

3. การจัดตัวบุคคล หมายถึง การบริหารด้านบุคคล ได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกับงานในหน้าที่ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรและการสร้างเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดี

4. การอำนวยการ หมายถึง การวินิจฉัย การสั่งการควบคุมให้การดำเนินงาน โครงการดำเนินไปตามแผนงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ ดูแลและเอาใจใส่ให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารหรือหัวหน้า

5. การประสานงาน หมายถึง การประสานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีไปสู่เป้าหมายและเส้นทางเดียวกัน

6. การรายงาน หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานเพื่อให้ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวและความคืบหน้าของกิจการอย่างสม่ำเสมอ

7. การงบประมาณ หมายถึง การจัดทำงบประมาณการใช้จ่ายเงิน การจัดสรรเงินเพื่อใช้ในการดำเนินงานตามแผนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ การทำบัญชีการจ่ายพัสดุ การควบคุมตรวจสอบทางการเงินและทรัพย์สินเป็นต้น

กู๊ดแมนและเลิฟ (Goodman & Love. 1980 : 106) กล่าวว่า การบริหาร โครงการเป็นความพยายามที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ โดยการใช้วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด กระบวนการบริหารโครงการประกอบด้วย

1. การวางแผน เป็นการใช้เหตุผลเพื่อบ่งชี้ว่าองค์การจะบรรลุสิ่งที่ต้องการได้อย่างไร การวางแผนเป็นการเตรียมการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีปัญหาน้อยที่สุด เหตุผลในการวางแผน คือ เพื่อเตรียมการล่วงหน้า หากเผชิญปัญหาต่าง ๆ จะได้แก้ไขปัญหาได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ในโครงการมักจะระบุกิจกรรมต่าง ๆ เอาไว้ทำให้เราได้ทราบเหตุผล สามารถดำเนินการได้ตรงเป้าหมายยิ่งขึ้น แนวทางการวางแผนนั้นคนที่วางแผนจะต้องมองไกลไปข้างหน้าว่าต้องการให้เกิดอะไรขึ้น โดยจะต้องอาศัยข้อมูลเอกสารงานวิจัยและศึกษาความเป็นไปได้ อย่างวางแผนโดยปราศจากข้อมูล ข้อสำคัญในการวางแผนต้องเข้าใจว่าโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานซึ่งจะนำไปสู่นโยบาย ฉะนั้นจุดมุ่งหมายของโครงการต้องสอดคล้องกับแผนงานและนโยบายขององค์การ

2. การจัดองค์การเป็นการจัดระบบบุคคลเพื่อดำเนินโครงการและระบบการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากบุคคล เนื่องจากโครงการเป็นงานที่กำหนดขึ้นมาปฏิบัติเป็นการชั่วคราว มีจุดมุ่งหมายเป็นการเฉพาะ เป็นกลไกที่ทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะขององค์กรดังกล่าวนี้จึงแตกต่างจากโครงสร้างองค์การปกติของหน่วยงาน องค์กรสำหรับบริหารโครงการที่นิยมมากที่สุด คือ การตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วย บุคลากรจากฝ่ายงานต่าง ๆ ของหน่วยงาน โดยให้อยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของหัวหน้าโครงการหรือผู้จัดการโครงการ ข้อดีของการตั้งคณะทำงาน คือ สามารถเลือกสรรบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญมาร่วมทำงานได้เป็นอย่างดี แต่มีข้อเสีย คือ เป็นการยากที่จะเอาคนมาใช้ในโครงการเป็นเวลานาน ๆ วิธีที่เหมาะสมที่สุดคือ การจัดองค์การบริหารโครงการแบบผสมเฉพาะกิจ คือ ให้บุคลากรรับผิดชอบงานประจำและงานโครงการไปพร้อม ๆ กัน

ในขั้นตอนการจัดองค์การนี้จะประกอบด้วยภารกิจที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดนโยบายในการจัดทำโครงการ การออกกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานกำหนดกิจกรรมที่จะปฏิบัติการ กำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรในโครงการและการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศของโครงการ เป็นต้น

3. การจัดบุคลากรเข้าทำงาน ผู้บริหารจะต้องคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานในโครงการได้อย่างเหมาะสม จะให้ใครรับผิดชอบงานอะไร มีสายงานขึ้นตรงกับใคร ในการจัดทีมงานนั้นจะต้องพิจารณาคณะลักษณะของผู้ร่วมทีมและผู้นำทีมด้วย ผลการวิจัยระบุว่าผู้นำทีมงานโครงการหรือผู้บริหารโครงการที่ประสบผลสำเร็จจะมีคุณลักษณะที่เป็นผู้มีความสามารถเชิงเทคนิคสูง มาจากสภาพแวดล้อมที่มีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี มีความรอบรู้ด้านวิชาการแขนงต่าง ๆ นอกจากความรู้ทางการบริหาร มีความรู้ความเข้าใจปัญหาทั่วไปของการจัดการ เช่น การบริหารงานบุคคล และการใช้จ่ายงบประมาณ และมีความสนใจ กระตือรือร้นในการถ่ายทอดความรู้และการให้คำปรึกษา นอกจากนี้ผู้บริหารโครงการควรคัดเลือกมาจากคนที่มีความรับผิดชอบสูง มีอาวุโส มีทักษะทางเทคนิค ทักษะทางคณิตนิยม และทักษะทางมนุษยสัมพันธ์มีความสามารถเปลี่ยนแนวบริหารจากรูปหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่งได้ตามความเหมาะสมและควรเป็นผู้ที่ได้ร่วมวางแผนของหน่วยงานมาตั้งแต่เริ่มต้นและรู้เบื้องหลังของโครงการเป็นอย่างดี เพื่อช่วยให้การดำเนินโครงการไปในทิศทาง ที่ถูกต้อง

4. การอำนวยความสะดวก เป็นการดำเนินงานประจำวัน เพื่อให้ทรัพยากร คน เงิน และวัสดุเป็นไปตามข้อกำหนดของโครงการ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการอำนวยความสะดวกคือข้อขัดแย้งดังนี้ การกำหนดตารางปฏิบัติงาน เทคนิคในการทำงาน การจัดอัตรากำลังคนสำหรับโครงการ การจัดลำดับความสำคัญของงาน การจัดคนที่มีบุคลิกลักษณะเหมาะสมกับโครงการ การใช้จ่ายเงินในโครงการ และการกำหนดวิธีปฏิบัติงานตามโครงการ ความขัดแย้งดังกล่าวจะมีมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะการ เป็นผู้นำของผู้บริหารโครงการการจัดบุคคลในทีมงานให้รับผิดชอบตำแหน่งต่าง ๆ และทักษะในการบริหารงานของผู้นำโครงการ

5. การควบคุม เป็นกระบวนการที่จะทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ คือประสานงานกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ ในการบริหารโครงการจะต้องควบคุมให้การปฏิบัติการดำเนินไปตามกำหนดเวลาและงบประมาณที่จัดสรรไว้ โดยอาศัยระบบข้อมูลต่าง ๆ เช่นระบบการควบคุมงบประมาณเพื่อช่วยให้การจัดสรรงบประมาณได้ถูกต้องตามความสำคัญของงาน ระบบการควบคุมข้อมูลด้านกำลังคนจะทำให้การใช้ทรัพยากรบุคคลในโครงการเป็นไปได้อย่างเหมาะสม ระบบการควบคุมการผลิตจะช่วยกำกับความก้าวหน้าของโครงการและคุณภาพของผลผลิต และทำให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินโครงการ

จากแนวคิดของนักวิชาการที่ได้กล่าวมาสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นกระบวนการบริหารโครงการ เพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ดังนี้ คือ กระบวนการบริหารโครงการ ประกอบด้วย

1. การวางแผน หมายถึง กิจกรรมหรืองานในการศึกษา รวบรวม สารสนเทศ การกำหนดจุดประสงค์ เป้าหมาย การกำหนดกิจกรรม ระยะเวลา การจัดสรรทรัพยากรลงในกิจกรรมพร้อมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติโครงการ

2. การจัดองค์กร หมายถึง การจัดโครงสร้างของหน้าที่สำหรับคนในองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรโดยการวิเคราะห์งาน จัดกลุ่มงาน การจัดโครงสร้างองค์กร การจัดระบบงานตลอดจนแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานและมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานในโครงการ

3. การอำนวยการ หมายถึง การอำนวยความสะดวกในการทำงานด้านต่าง ๆ การส่งเสริมสนับสนุน การประชาสัมพันธ์ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร การประสานงาน และการสร้างทีมงาน

4. การควบคุม หมายถึง การกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามขั้นตอนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในแผนเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัด การนิเทศ กำกับติดตาม พร้อมทั้งแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องระหว่างดำเนินการ

5. การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการตลอดจนสรุปผลการประเมินและรายงานผลการดำเนินโครงการต่อหน่วยงานต้นสังกัด

2. แนวคิด และหลักการเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2.1 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2542 : 127) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมทางสมองหรือความคิดในการตั้งเป้าหมายด้วยตนเองซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่สำคัญมากที่สุดเพราะเมื่อบุคคลมีส่วนในการกำหนดเป้าหมายในโครงการก็จะเกิดความผูกพันทางจิตวิทยาเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในเป้าหมายหรือโครงการนั้น ๆ เมื่อถึงภาคปฏิบัติก็จะมีแรงจูงใจและกระตือรือร้นในทำงานบรรลุผลตามที่ได้มีส่วนกำหนดขึ้นมาด้วยแล้ว การให้มีส่วนร่วมนี้ยังหมายถึงการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในภารกิจต่าง ๆ ขององค์การตอบสนองต่อความต้องการในทางสังคม ความรักใคร่และความเป็นเจ้าของตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) ด้วย

อุทัย บุญประเสริฐ (2542 : 185) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมหมายถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมในการบริหารตัดสินใจและร่วมจัดการศึกษาทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชนตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

ธงชัย สันติวงษ์ (2543 : 138) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง วิธีที่ผู้บริหารได้เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผนช่วยเสนอแนะข้อคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารตลอดจนการให้โอกาสและมีอิสระกับกลุ่มที่จะตัดสินใจทำงานเองภายใต้เป้าหมายและนโยบายที่มอบหมายไว้อย่างกว้างๆ

จากแนวคิดของนักวิชาการที่ได้กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมหมายถึงกระบวนการตัดสินใจดำเนินการของผู้บริหารเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาซึ่งมีเป้าหมายในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาท่ามกลางบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตย

2.2 ลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเน้นความสำคัญที่บุคลากรและกลุ่มงานให้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารที่มีประสิทธิภาพในบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งผู้บริหารยินยอมมอบและกระจายอำนาจของตนสู่ผู้ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

สมยศ นาวิการ (2540 : 149) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ผู้นำจะยึดถือข้อสมมุติฐานที่มีต่อบุคคลตามทฤษฎี Y ซึ่งกล่าวว่า ผู้นำใช้อำนาจหน้าที่เป็นทางการน้อยมากและเรียกผู้นำแบบนี้ว่าเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย คือ เป็นผู้นำที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาาร่วมกัน ความเชื่อมั่นและไว้วางใจจะเกิดขึ้นระหว่างผู้บังคับบัญชากับบุคลากร

สุนันทา เลาพันธ์ (2541 : 197 - 198) กล่าวถึงลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าแท้ที่จริงก็คือการใช้ระบบประชาธิปไตยในการบริหารนั่นเอง ซึ่งบุคลากรทั้งหมดจะเป็นผู้กำหนดเป้าหมายขององค์กรและจะใช้วิธีตัดสินใจโดยกลุ่มเป็นหลักในการทำงาน ซึ่งผู้บริหารจะตัดสินใจก็ต่อเมื่อได้รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ โดยรอบคอบแล้ว ดังนั้นในการตัดสินใจจึงไม่ได้เกิดจากความต้องการส่วนตัวของใคร โดยเฉพาะ ผู้บริหารเชื่อว่าไม่ว่าจะเป็นรางวัลด้านวัตถุหรือจิตใจต่างมีความสำคัญต่อการทำงานของบุคลากรทั้งสิ้น

สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2542 : 293) ให้ความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยของ ลิเคิร์ต (Likert) ว่าเป็นนักบริหารที่มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในบุคลากรอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นเขาจะเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นตลอดเวลาและให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยใช้ความเห็นพ้องต้องกัน โดยใช้เสียงส่วนใหญ่เป็นหลัก บุคลากร ครูผู้สอนจะมีความรู้สึกเป็นอิสระมากในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานทุกเรื่อง

ธงชัย สันติวงษ์ (2543 : 128) กล่าวว่า ผู้นำแบบประชาธิปไตยจะให้ความสำคัญกับบุคลากรและไม่เน้นถึงการใช้อำนาจหน้าที่ หรือก่อให้เกิดความเกรงกลัวในตัวผู้บังคับบัญชา แต่จะเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นและพูดคุยด้วย ในการปฏิบัติงานบริหารของผู้นำชนิดนี้ มักจะเป็นไปในทำนองที่ว่าสิ่งต่าง ๆ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคน ดังนั้น การแก้ปัญหาต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องที่จะให้โอกาสทุกฝ่ายเข้ามาร่วมพิจารณา ซึ่งอาจกระทำโดยมีการประชุมหรือจัดตั้งคณะกรรมการ เป็นต้น ซึ่งผู้นำชนิดนี้จะพยายามส่งเสริมให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นและมีโอกาสร่วมตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วย

ฟอนาราออฟ (Fonaraoff) (อินทรา มณีคุณ. 2540 : 19) ได้เสนอการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองไว้ 4 ลักษณะ คือ การวางแผนซึ่งรวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย การดำเนินงาน การใช้บริการจากโครงการ การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

คาร์ (Cary) (สวัศดี ฌ พัทลุง. 2543 : 12) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ 5 ลักษณะ คือ มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก มีส่วนร่วมการเป็นผู้เข้าร่วมประชุม มีส่วนร่วมในการออกเงิน มีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการและมีส่วนร่วมเป็นประธานหรือผู้นำ

จากแนวคิดของนักวิชาการ จึงสรุปได้ว่า หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม^๑นั้นเกิดจากผู้นำแบบประชาธิปไตยที่บริหารงานด้วยโครงสร้างการบริหารงานที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารงานไม่ว่าจะให้ร่วมในการตัดสินใจหรือมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนในกระบวนการบริหาร

2.3 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

กรมสามัญศึกษา (2544 : 6) ได้สรุปขั้นตอนของการมีส่วนร่วมว่ามี 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมคิดริเริ่ม และตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมวางแผน

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมดำเนินการ

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผล

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ทองศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ และคณะ (2534 : 51) เสนอว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีส่วนร่วมครบทุกขั้นตอน คือนับตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิด การศึกษาปัญหาและความต้องการ การวางแผนและการจัดทำโครงการ การปฏิบัติตามโครงการจนถึงการติดตามและประเมินผลโครงการ

ชาดิดและคณะ (Shadid, et al. 1982 : 356) กล่าวว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการตัดสินใจนั้นประการแรกที่สุดที่ จะต้องการคือการกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและ ประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ การวางแผนและ การตัดสินใจในช่วงปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบการดำเนินงาน โครงการนั้นจะได้มาจากคำถามใครจะทำประโยชน์ให้กับโครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์โดย วิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และการประสานงาน เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วยังจะต้องพิจารณาถึงการ กระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลประโยชน์ในเชิงบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคล และสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบและความคาดหวังซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปลเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff) (ธนวรรณ สมชื่น. 2548 : 13) ได้จำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ การดำเนินการ ผลประโยชน์และการประเมินผล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือการกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ การวางแผนและการตัดสินใจในช่วงปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบการดำเนินงาน โครงการนั้นจะได้อาจมาจากคำถามใครจะทำประโยชน์ให้กับโครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และการประสานงาน เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลประโยชน์ในเชิงบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบและความคาดหวังซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปลเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

จากแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนของการมีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมนั้น แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผน ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สรุปได้ว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการใช้ความคิดเพื่อสนับสนุนหรือโต้แย้งในการกำหนดความต้องการ จัดลำดับความสำคัญ เลือกนโยบาย ประชากร โดยตัดสินใจในช่วงเริ่มต้นโครงการ การดำเนินการและการปฏิบัติตามแผน

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กำหนดภารกิจของงาน กำหนดวิธีการ กำหนดแผนปฏิบัติงานของโครงการ กำหนดมาตรฐานตัวชี้วัด กำหนดระยะเวลา กำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากร

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภารกิจของงาน โดยการช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือประสานงานตลอดจน ดำเนินงานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก

4. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึงการมีส่วนร่วมในการรับผลการปฏิบัติโครงการทั้งทางบวกและทางลบซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึงการมีส่วนร่วมในการควบคุม ประเมินผล ร่วมส่งเสริมสนับสนุนงานหรือกิจกรรมที่ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ตลอดจนมีการประเมินว่างานหรือกิจกรรมที่ดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายมากน้อยเพียงใด

3. โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

3.1 การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

นักวิชาการกล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้หลายท่าน ดังนี้

นพดล จันทรเพ็ญ (2542 : 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่าการอ่านมีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่มีหนังสือให้เลือกอ่านได้มากมาย การอ่านช่วยให้เราสามารถหาความรู้ ความบันเทิง สร้างเสริมประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ทั้งการศึกษา อาชีพการงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

วรรณิ โสมประยูร (2542 : 121) ได้กล่าวว่า การอ่านหนังสือมีผลสำคัญต่อผู้อ่าน 2 ประการ คือ ประการแรกอ่านแล้วได้ “อรรถ” ประการที่สองอ่านแล้วได้ “รส” ถ้าผู้อ่านสำนึกอยู่ตลอดเวลาทั้งสองประการนี้ย่อมจะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการอ่านหนังสือนั้นตรงตามเจตนารมณ์ของผู้เขียน ฉะนั้นการอ่านจึงมีความสำคัญและจำเป็นแก่มวลมนุษยชาติ ตั้งแต่เด็กจนกระทั่งถึงแก่กรรม การอ่านจึงมีความสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การอ่านเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการศึกษาเล่าเรียนทุกระดับ ผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยทักษะการอ่านทำความเข้าใจเนื้อหาสาระของวิชาการต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองได้รับความรู้และประสบการณ์ตามที่ต้องการ

2. ในชีวิตประจำวันโดยทั่วไป คนเราต้องอาศัยการอ่านติดต่อสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจกับบุคคลอื่นร่วมกับทักษะการฟัง การพูด และการเขียน ทั้งในด้านภารกิจส่วนตัวและประกอบอาชีพการงานต่าง ๆ ในสังคม

3. การอ่านช่วยให้บุคคลสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากสิ่งที่อ่านไปปรับปรุงและพัฒนาอาชีพหรือธุรกิจการงานที่ตัวเองกระทำอยู่ให้เจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จให้เร็วที่สุด

4. การอ่านสามารถสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น ช่วยให้มีมั่นคงปลอดภัย ช่วยให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ ช่วยให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ช่วยให้มีความกระตือรือร้น และชื่อเสียง

5. การอ่านทั้งหลายจะส่งเสริมให้บุคคลได้ขยายความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นอย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง ทำให้เป็นผู้รอบรู้ เกิดความมั่นใจในการพูดปราศรัย การบรรยายหรือการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ นับว่าเป็นการเพิ่มบุคลิกภาพ และความเชื่อมั่นให้แก่ตนเอง

6. การอ่านหนังสือ หรือสิ่งพิมพ์หลายชนิดนับว่าเป็นกิจกรรมนันทนาการที่น่าสนใจมาก เช่น อ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร นวนิยาย การ์ตูน ฯลฯ เพื่อเป็นการช่วยให้บุคคลรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเกิดความเพลิดเพลินสนุกสนานได้เป็นอย่างดี

7. การอ่านเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีต เช่น ศิลปิน ประวัติศาสตร์ เอกสารสำคัญ วรรณคดี ฯลฯ จะช่วยให้ผู้อ่านรู้จักอนุรักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมของไทยเอาไว้ และสามารถพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้

รัฐจิตร แก้วจำปา (2544 : 10) ได้สรุปความสำคัญของการอ่านว่า การอ่านหนังสือนี้มีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตประจำวันการอ่านมีความสำคัญดังนี้

1. เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ต้องอาศัยการอ่าน
2. เป็นเครื่องมือให้เกิดความรอบรู้ซึ่งการอ่านช่วยให้ข่าวสาร ทันทต่อเหตุการณ์
3. เป็นเครื่องมือพัฒนาบุคลิกภาพ การอ่านช่วยให้เกิดความรู้แล้วนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ในโอกาสต่าง ๆ อย่างผู้มีโลกทัศน์กว้างไกล

4. เป็นเครื่องมือประเทืองอารมณ์ การอ่านช่วยให้ได้รับความเพลิดเพลินหรือความบันเทิงอันเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต

5. เป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาจิตใจ การอ่านกล่อมเกลาจิตใจให้มีความอ่อนโยนมีคุณธรรม มีศีลธรรม เป็นพลเมืองดีของสังคม

6. เป็นเครื่องมือพัฒนาอาชีพ ทุกอาชีพต้องอาศัยการอ่านเพื่อปรับปรุงสร้างความก้าวหน้าให้แก่อาชีพของตน

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 10-12) ได้ระบุว่า ความสำคัญของการอ่านว่า การอ่าน มีความสำคัญกับการดำรงชีวิตมาก คุณภาพของการดำรงชีวิตและคุณค่าส่วนหนึ่งของชีวิตขึ้นอยู่กับ การอ่าน ผู้อ่านมากย่อมรู้มาก ผู้รู้มากย่อมปรับตัวได้ดีในทุกสถานการณ์ ความสำคัญของการอ่าน

เป็นความจำเป็นระดับชาติ เพราะถ้าชนชาติใดมีประชากรที่ไม่อ่านหนังสือหรืออ่านหนังสือไม่ได้ จะทำให้ประชากรชาตินั้นเป็นผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นประชากรที่ไม่มีคุณภาพ ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านการเรียนการสอนภาษาไทย กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนด ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย เน้นการฝึกทักษะที่ผลสัมฤทธิ์ การสร้างนิสัยรักการอ่าน การเขียนและการแสวงหาความรู้ โดยกำหนดเป้าหมายให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเรื่อง ภาษาไทย ผู้เรียนรักการเรียนภาษาไทย มีนิสัยรักการอ่าน การเขียนและการแสวงหาความรู้ อย่างสม่ำเสมอ สามารถพัฒนาภูมิปัญญา และภูมิธรรมที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและพื้นฐาน วัฒนธรรมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 และมีมาตรการการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย และการใช้ภาษาไทย คือ สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรักการเรียนภาษาไทย สร้างเสริมนิสัยรักการอ่าน การเขียน และแสวงหาความรู้ อย่างสม่ำเสมอ โดยให้เลือกอ่านหนังสือ ที่มีคุณค่าตามความสนใจปีละไม่น้อยกว่า 6 เล่ม และฝึกการเขียนเรียงความ เขียนบันทึกแต่ละ ประเภทปีละไม่น้อยกว่า 6 เรื่อง โดยแสดงผลการอ่าน การเขียนด้วยการบูรณาการความรู้ ทักษะ ภูมิปัญญาและภูมิธรรมที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและพื้นฐานวัฒนธรรมไทยได้เหมาะสมแก่วัยของ ผู้เรียน

สุขุม เฉลยทรัพย์ (2547 : 14) กล่าวถึงการอ่านว่า การอ่านมีความสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม คือ การอ่านจะทำให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงทันต่อ เหตุการณ์ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเพื่อให้บุคคลสามารถช่วยเหลือตนเองรวมทั้งผู้อื่น ได้
2. ด้านความเป็นชาติที่มีอารยธรรม คือ ถ้าประชาชนประเทศใดมีความสนใจในการ อ่าน และมีเปอร์เซ็นต์การอ่านหนังสือออกสูง แสดงว่าพลเมืองนั้นมีอารยธรรมสูง
3. ด้านการดำรงชีวิต การอ่านเป็นการสร้างพื้นฐานประสบการณ์และเป็นการเตรียมตัว เพื่อประกอบอาชีพ

ธนู ทดแทนคุณ และกุลวดี แพทย์พิทักษ์ (2548 : 46 – 47) ได้สรุปความสำคัญของการ อ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ ในการเรียนทุกระดับจำเป็นต้องอาศัยการอ่าน เป็นเครื่องมือศึกษาค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนสติปัญญาให้มากขึ้น
2. การอ่านทำให้เกิดความรอบรู้ การเป็นผู้รอบรู้ทันต่อเหตุการณ์โลกเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่ง ในชีวิตปัจจุบัน การรู้จักวิเคราะห์แยกแยะคุณค่าจากสารนำมาแก้ไข ปรับปรุงงานหรือพัฒนา องค์ความรู้ที่มีอยู่ให้ทันสมัยขึ้นจะช่วยให้ผู้อ่านมีความรอบรู้มากขึ้น

3. การอ่านเสริมสร้างบุคลิกภาพ การอ่านทำให้สามารถวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลได้อย่าง มีเหตุผล สามารถอ้างอิงข้อเท็จจริงจากหลักฐานที่อ่าน ทำให้มีความมั่นใจในการเสนอข่าวสารต่อ ชุมชนช่วยพัฒนาบุคลิกภาพในการเข้าสังคมได้ดียิ่งขึ้น

4. การอ่านเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน เป็นการพักผ่อนหย่อนใจ คลาย เหนงาได้และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขขึ้น

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการอ่านจำเป็นอย่างยิ่งต่อมนุษย์เพราะการอ่านสามารถพัฒนา ความเจริญงอกงามทางสมอง สร้างบุคลิกภาพ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางการฟัง พูด และเขียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านคุณภาพชีวิตของ บุคคล สังคมและการศึกษา

กองทัพ เคลือบพนิชกุล (2542 : 89 – 90) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการอ่านไว้ ดังนี้

1. อ่านเพื่อต้องการศึกษาหาความรู้ ซึ่งจำเป็นสำหรับนักเรียน นักศึกษาที่ต้องค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติม ส่วนผู้ที่ต้องการจะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมให้เกิดความรู้กว้างขวางต้องอ่าน เป็นประจำ

2. อ่านเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็นหรือค้นหาคำตอบ การอ่านจะสนองตอบ ต่อความต้องการนั้น ๆ ซึ่งมนุษย์จะมีความอยากรู้อยากเห็นเป็นปกติวิสัย

3. อ่านเพื่อต้องการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพ ผู้ที่สนใจใฝ่รู้ มีความรู้ ความสามารถในการปรับตัวและเพิ่มความรู้ความสามารถให้เหมาะกับอาชีพ เป็นการพัฒนาหน้าที่ การงานให้ก้าวหน้าต่อไป

4. อ่านเพื่อความบันเทิงในการอ่านหนังสือเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ผู้อ่านจะได้รับความ เพลิดเพลินเป็นการพักผ่อนหย่อนใจเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดและหาความสุขให้แก่ชีวิต

5. การอ่านเพื่อให้เป็นที่ยอมรับแก่สังคม การอ่านหนังสือทุกชนิดและอ่านอยู่เสมอ ๆ นั้น เท่ากับเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ในทุก ๆ ด้าน หนังสือจะช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้และ แนวความคิดกว้างขวาง จะได้นำมาปรับตัวเองให้เข้ากับบุคคลในสังคมและสถานการณ์ต่าง ๆ ทำ ให้ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม

นพดล จันทรเพ็ญ (2542 : 74 – 75) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการอ่านไว้ ดังนี้

1. การอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้ เป็นการอ่านเพื่อมุ่งให้ได้ความรู้ในเรื่องที่ต้องการศึกษา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวเนื้อหานั้น ๆ

2. การอ่านเพื่อความเพลิดเพลินบันเทิงใจ ผู้อ่านมุ่งที่ความผ่อนคลายอารมณ์ ความเพลิดเพลินที่เกิดจากการอ่าน ได้แก่ การอ่านหนังสือประเภทบันเทิงคดี นวนิยาย เป็นต้น ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการอ่านที่ใช่มากในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป

3. การอ่านเพื่อหาคำตอบในสิ่งที่ต้องการ หมายถึง การคิดค้นในเรื่องที่ตนสนใจเป็นพิเศษ

4. อ่านเพื่อฝึกทักษะในการอ่านออกเสียง เป็นการฝึกฝนตนเองในการอ่านออกเสียง เพื่อให้ผู้อื่นฟังแล้วเกิดความรู้ ความเข้าใจ หรือความซาบซึ้งในอรรถรสและมุ่งฝึกฝนการอ่านออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน

ปารีชาติ สุขเกษม (2542 : 10) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการอ่านไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การอ่านเพื่อแสวงหาความรู้ สามารถอ่านได้จากข้อเขียนในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น อ่านข่าวเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ อ่านข้อเขียนเพื่อประกอบการตัดสินใจและเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งการอ่านแบบนี้จะทำให้เราเข้าใจปัญหานั้นอย่างลึกซึ้ง

2. การอ่านเพื่อทราบข่าวสารข้อเท็จจริง เป็นการอ่านอย่างรวดเร็วเพื่อหาคำตอบสั้น ๆ หรืออ่านหัวข้อสำคัญหรือความคิดหลักของข้อความทั้งหมด เช่น การอ่านพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ การอ่านประกาศ การอ่านข้อความโฆษณา

3. การอ่านเพื่อความบันเทิง ได้แก่ การอ่านการ์ตูน เรื่องสั้น นิยาย นวนิยาย เรื่องชวนหัวเราะต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความรื่นเริงบันเทิงใจ ทำให้ผู้อ่านมีสุขภาพจิตดี

กานต์มณี ศักดิ์เจริญ (2543 : 84-86) กล่าวว่า การอ่านควรจะมีวัตถุประสงค์ของการอ่าน เพราะจะทำให้อ่านได้เร็วและตรงตามความต้องการ วัตถุประสงค์ของการอ่านมี ดังนี้

1. อ่านเพื่อความรู้ คนเราต้องการให้ความรู้ของตนงอกเงยขยายขอบเขตออกไปจากที่มีอยู่เดิม ต้องการรู้ในสิ่งที่เป็นปัญหาไม่เข้าใจต่าง ๆ การอ่านจึงเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการแขนงต่าง ๆ เพื่อการประกอบอาชีพ เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นนักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาเพื่อเข้าใจผู้อื่น เข้าใจตนเองดีขึ้น เพื่อเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและใช้ประโยชน์สิ่งแวดล้อมเพื่อปรับสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของตน และเพื่อทราบข่าวความเคลื่อนไหวของสังคมที่ตนอยู่

2. อ่านเพื่อให้เกิดความคิด การอ่านวัสดุสิ่งพิมพ์ที่แสดงทรรศนะ ได้แก่ บทความ บทวิจารณ์ วิจัยต่าง ๆ จะช่วยให้ทรรศนะของผู้อ่านกว้างขวางขึ้น การอ่านในลักษณะนี้เป็นการอ่านเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดที่สำคัญ การจัดลำดับชั้นแนวความคิดของผู้เขียน พิจารณาเหตุผล และแรงจูงใจในการเขียนเรื่องนั้น ๆ ขึ้นเป็นการปลูกฝังนิสัยการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอีกด้วย

3. อ่านเพื่อความบันเทิง สภาวะแวดล้อมมีอิทธิพลต่อจิตใจ อารมณ์ และร่างกายของมนุษย์เป็นอันมาก บางครั้งก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย การอ่านหนังสือที่เนื้อหาสาระไม่เป็นวิชาการนัก เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น วรรณคดีบางอย่าง หัศคดี และแม่สารคดีบางชนิด จะช่วยให้เกิดความ

บันเทิงควบคู่ไปกับความรู้ ความคิด ได้มีความสุขกับความไพเราะของภาษา ได้หัวเราะ ได้สนุก เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ดีจึงเรียก นับได้ว่า การอ่านเพื่อความบันเทิงเป็นการพักผ่อนอย่างหนึ่ง

4. การอ่านเพื่อสนองความต้องการอื่น ๆ มนุษย์เรามีความต้องการตามธรรมชาติ คือ ต้องการความมั่นคงในชีวิต ต้องการการยอมรับเข้ากลุ่มเพื่อนฝูง การมีหน้าตาได้รับความนับถือในสังคม ต้องการความสำเร็จในชีวิต ซึ่งในชีวิตจริงทุกคนจะไม่สมปรารถนาทุกประการ การอ่านจะช่วยชดเชยให้ได้ การอาศัยหนังสือเพื่อวัตถุประสงค์นี้ เป็นประโยชน์ดีกว่าไปหาวิธีการชดเชยอื่น ผู้อ่านมักใช้หนังสือเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาของตน เพื่อสร้างบุคลิกภาพขยายขอบเขตของความสนใจในสิ่งใหม่ หางานอดิเรกใหม่ ๆ เตรียมตัวหาเหตุผลสนับสนุนแนวคิดหรือข้อเสนอแนะของตนหรือหาข้อโต้แย้งที่มีเหตุผล ที่มีน้ำหนัก เพื่อแสดงความคิดเห็น กัดค้านเพื่อสนองอารมณ์บางอย่างในขณะนั้น หรือสร้างสภาพอารมณ์ที่ต้องการ เช่น ขณะเกิดความกังวล เหนื่อยอ่อน ใจจืดจาง กลุ่มใจ ผู้อ่านมักไปหาเรื่องเบา ๆ เรื่องที่เคยรู้จักหรือเคยอ่านสนุกมานานมาก่อนแล้ว มาอ่าน เป็นการอ่านตามสบาย ไม่ต้องคิดมาก บางครั้งก็อยากรู้เรื่องใหม่ แนวทางใหม่ เพื่อให้เข้าใจตนเอง และปรับตัวให้เข้ากับวิธีการดำรงชีวิต

ทัศนีย์ สุขเมธี (2544 : 25) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการอ่านในระดับชั้นประถมศึกษา ควรจะได้เน้นถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ให้มีความสามารถในการอ่านออกเสียงได้ถูกต้อง รวดเร็ว ในเนื้อความที่อ่าน
2. ให้มีความสามารถในการอ่านในใจ เพื่อเก็บข้อความและเรื่องราวต่าง ๆ ที่อ่านนั้นได้อย่างถูกต้อง
3. ให้เข้าใจความหมายของเรื่องที่อ่านได้ถูกต้อง และเก็บใจความได้
4. ให้เด็กมีเจตคติที่ดีในการอ่าน เช่น เด็กทราบว่า การอ่านนั้นให้ประโยชน์ทั้งในด้านความรู้และความเพลิดเพลิน เด็กเต็มใจอ่านโดยไม่ฝืนใจอ่าน
5. เพื่อส่งเสริมให้เด็กรักการอ่าน
6. ให้เด็กรู้จักคำต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น และสามารถไปใช้ประโยชน์ในการเรียนได้
7. ส่งเสริมให้เด็กมีความรู้กว้างขวาง เพราะการอ่าน ย่อมนำไปสู่การรู้เรื่องราวต่าง ๆ

ธนู ทดแทนคุณ และกุลวดี แพทย์พิทักษ์ (2548 : 47) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการอ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านเพื่อความรู้ เป็นการอ่านเพื่อมุ่งให้ได้ความรู้ในเรื่องที่ต้องการศึกษาอยู่ เพื่อเข้าใจในเนื้อหาต่าง ๆ
2. การอ่านเพื่อความรอบรู้ เป็นการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเองมากขึ้น

3. การอ่านเพื่อหาคำตอบ เป็นการอ่านเพื่อต้องการคำตอบสั้น ๆ หรือสาระสำคัญ ๆ เท่านั้น

4. การอ่านเพื่อความบันเทิงเพลิดเพลินใจ เป็นการอ่านเพื่อผ่อนคลายอารมณ์

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการอ่าน คือ เพื่อพัฒนาสติปัญญาและสนองความต้องการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้อ่านที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน โดยการถ่ายทอดความหมายจากตัวอักษรออกมาเป็นความคิด และจากการคิดที่ได้จากการอ่านผสมผสานกับประสบการณ์เดิม การอ่านหนังสือจะช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้และแนวความคิดกว้างขวาง จะได้นำมาปรับตัวเองให้เข้ากับบุคคลในสังคมทำให้ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม

แนวความคิดของ เพียเจต์ (Piaget) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของเด็กจะเห็นได้ว่า ในระยะที่เด็กเจริญทางภาษาเป็นต้นมา คือ ตั้งแต่ระยะ 2 – 7 ปี ระยะนี้มีความหมายสำคัญ ผู้ปกครองและครูที่เริ่มจะปลูกฝังความสามารถทางการเรียนและทักษะให้แก่เด็ก เพราะกระบวนการอ่านจำเป็นต้องมีพื้นฐานทางทักษะหลายอย่างที่เกิดจากประสบการณ์ คำศัพท์ แบบประโยค เข้าใจความหมาย สามารถตีความ เข้าใจความ แยกความ สรุปความจากรื่องราวที่อ่านได้ นอกจากนั้น เพียเจต์ยังเน้นว่าการอ่านนั้นจำเป็นต้องมีภาวะวิสัย (Effective domain) เพราะการอ่านจะเป็นผลทำให้เกิดความรู้สึก มีอารมณ์ เช่น สนุกสนานเพลิดเพลิน ขมขื่น รำคาญ หมั่นไส้ น่าสงสาร เห็นอกเห็นใจ เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น การอ่านนำไปใช้ในการกระทำได้ด้วย เพราะการอ่านทำให้มีอิทธิพลเกิดขึ้นทางจิตใจ และความประพฤติกของผู้อ่านด้วย ทำให้เกิดภาพพจน์ จินตนาการสร้างปรัชญาชีวิตของตนเอง สร้างความเข้าใจระหว่างตนและสังคม ฉะนั้น นิทาน นิยาย ที่เด็กอ่านจะมีอิทธิพลต่อตัวเด็กด้วย (สุขุม เฉลยทรัพย์, 2541 : 108-112)

ทักษะการอ่านเป็นพื้นฐานของการอ่านได้ดี เช่น อ่านคล่อง อ่านเร็ว บทบาทของการสอนจะช่วยพัฒนาการอ่านให้แก่เด็กอย่างมาก คนบางคนให้จำคำจำกัดความการอ่านเพียงอ่านออกคงหมายถึง อ่านออกเสียงได้ ให้อ่านคำได้เท่านั้น แต่ไม่คิดว่าการสอนอ่านจะทำให้อ่านได้เข้าใจเอาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งในด้านส่วนตัวผู้อ่านและสังคมที่ตนอยู่ว่าที่จริงแล้วการอ่านออกเขียนได้เป็นทางนำไปสู่ความเข้าใจและช่วยให้สังคมเข้าใจตนได้ดีขึ้นการอ่านกับ ชีวิตเด็กเริ่มตั้งแต่เกิด จนถึง 7 - 8 ขวบ ความสำคัญมีมาแต่กำเนิดอยู่ในครรภ์มารดา คือ จะต้องนึกถึงสมองของเด็กที่จะต้องได้รับการฟุ้งฟูกอย่างดีจากมารดาขณะตั้งครรภ์ เพราะระหว่างนั้น เซลล์ระบบประสาทกำลังเจริญเติบโตเฉพาะเซลล์สมอง สุขภาพของมารดาเป็นสิ่งสำคัญ การเจ็บป่วย อุบัติเหตุ การรับประทานยา การดูแลสุขภาพอนามัยของมารดามีผลต่อทารกในครรภ์เป็นอย่างยิ่ง หลังจากเกิดความเจริญเติบโตทางด้านร่างกายแล้วนั้น ยังอยู่ที่การเลี้ยงดูให้ได้รับอาหารพอเพียง และความสมบูรณ์ของครอบครัวด้วย ประสิทธิภาพ การเห็น การได้ยิน การอ่าน ต้องการสายตาที่มองเห็น

อะไรชัดเจน มองดูตัวหนังสือเห็นความแตกต่างเด็กจะต้องมีประสบการณ์จากสัมผัส ผู้การรับรู้ (Perception) และไปสู่ความคิดรวบยอด (Concept) กล่าวคือ จะต้องมีความรู้จากการได้ยิน ได้กลิ่น ได้จับต้อง ได้พูด เพื่อนำไปสู่การรับรู้และมโนภาพนั่นเอง เพื่อจะทำให้เกิดกระบวนการทางความคิดความเจริญเติบโตของการอ่านในปีแรก ๆ ที่เด็กควรจะได้รับ เริ่มมาตั้งแต่ ความเจริญเติบโตหรือการพัฒนาการทางร่างกาย ความคล่องแคล่วของการใช้กล้ามเนื้อต่าง ๆ ทักษะทางการรับรู้และเข้าใจเรื่องราว สถิติปัญญาทางสมองและประสบการณ์ทางสังคมของเด็ก แต่ละคน อันเป็นพื้นฐานสืบเนื่องของเด็กแต่ละคน เตรียมพร้อมที่จะรับประสบการณ์จากการเรียนการสอน อ่านในขั้นต่อไป ซึ่งในขั้นต้นเด็กจะสนใจและมีความอยากเรียนเฉพาะคำที่มีความหมายต่อตัวเด็ก เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เด็กจะสนใจใฝ่ดูการเขียนคำต่าง ๆ วิธีลากเส้นตัวอักษร รูปร่างตัวอักษร การเปล่งเสียงคำนั้น ๆ และอ่านออกเสียงพยัญชนะตัวนั้น ๆ เด็กจะพอใจในการอ่าน ตามเป็นคำ วลี ประโยค และจะพอใจในภาษาที่ใช้เรียนด้วย

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการพัฒนาการอ่านในภาวะแรก ๆ ของเด็ก ควรจะให้ประสบการณ์อย่างกว้างขวางอันเหมาะสมกับวัย มิใช่อยู่ในวงจำกัดเฉพาะอ่านออก หรืออ่านได้เพียงอย่างเดียว มีกิจกรรมทางภาษาอีกมากมายหลายอย่าง เช่น การอ่านบทกลอนง่าย ๆ การมีเพลงกล่อมเด็ก ร้อง มีนิทานสนุก ๆ เล่าเรื่องต่าง ๆ ที่ให้ภาพพจน์ จินตนาการแก่เด็ก ๆ เป็นกิจกรรมทางภาษาที่ควรจัดขึ้นให้แก่เด็ก ๆ เพื่อนำไปสู่ความรู้สึกที่ชื่นชอบ สนุก และอยากเรียนภาษาไปด้วย ประสบการณ์จากกิจกรรมทางภาษาอย่างกว้างขวางเช่นนี้ จะนำไปสู่เนื้อหาทางความมุ่งหมายในการอ่านออก เขียนได้ในโอกาสต่อไป หรือเป็นพื้นฐานอันเป็นแบบแผนทางภาษาที่ควรฝึกต่อไป เช่น การฝึกออกเสียง พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การสะกดคำ การเขียนคำ การเขียนวลี เขียนประโยคสั้น ๆ (สุขุม เถลยทรัพย์. 2541 : 112 - 114) ตามทฤษฎีของ เพียเจต์ นั้น มีขั้นตอนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการอ่าน ดังนี้

ทฤษฎีที่ 1 ความสัมพันธ์ของพัฒนาการทางกายและจิตวิทยา ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กัน นับตั้งแต่เด็กเริ่มปฏิสนธิ ได้แก่ ระบบเซลล์ประสาท และเซลล์สมอง การเลี้ยงดูของพ่อแม่ในเรื่อง สุขภาพอนามัย การให้อาหาร การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

ทฤษฎีที่ 2 การช่วยส่งเสริมให้ประสบการณ์ในเรื่องการจัดสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็ก เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโต ทางสติปัญญา กระบวนการเรียนรู้ และความเฉลียวฉลาด ด้วยเหตุนี้ ผลการทดลองเอาเด็กมาเลี้ยงและศึกษาเกี่ยวกับอายุสมอง ปรากฏว่า อายุสมองเด็ก 2 คนที่เกิดจาก มารดามีสติปัญญาทึบทั้งคู่ I.Q. 46 และ 35 ตามลำดับ เมื่อส่งเด็กไปอยู่สถานบำบัดเกี่ยวกับ สติปัญญาทึบเป็นเวลา 8 เดือน I.Q. ของเด็กเปลี่ยนเป็น 77 และ 87 และ พอ 1 ปี เด็กเปลี่ยนมาเกือบเท่า คนธรรมดา วิธีการเลี้ยงดู คือ จัดหาผู้หญิงมาดูแลอย่างใกล้ชิด ให้ความอบอุ่น ร้องเพลง

ให้ฟัง ให้ของเล่น พาเดินดูอะไรต่ออะไร เด็กได้รับความสนใจ ความรัก ความเอ็นดู ความอบอุ่น สิ่งเหล่านี้เป็นยาชูกำลังให้เด็กเปลี่ยนได้ และสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเรียนภาษาและการเรียนอ่านมาก ฉะนั้นการค้นคว้าวิจัยต่าง ๆ ช่วยสนับสนุนให้เห็นว่า เด็กก่อนวัยเรียนนั้น มีความต้องการเป็นอย่างมาก ในเรื่องที่ครู โรงเรียน หรือศูนย์รับเลี้ยงเด็กหรือแม่แต่ในบ้านของเด็กเอง พ่อแม่ ผู้ปกครอง แม่บ้านในสถานพยาบาล พี่เลี้ยงเด็ก จำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้แก่เด็กวัยนี้ก่อนจึงจะช่วยปูพื้นฐานเพื่อพัฒนาการเรียนอ่านของเด็ก ตลอดจนการเรียนภาษาของเด็กในโอกาสต่อไป

ทฤษฎีที่ 3 การประสมกลมกลืนระหว่างการจัดประสบการณ์ทางภาษาในส่วนกว้าง ๆ เพื่อเสริมประสบการณ์และเพื่อพัฒนาทางการอ่าน ได้แก่ กิจกรรมทางภาษาต่าง ๆ เช่น การเล่า นิทาน การท่องกลอน การร้องรำทำเพลง การเล่นเกม การเชิดหุ่น กิจกรรมเหล่านี้ สามารถช่วยให้เด็กมีพื้นฐานทางภาษากว้างขวางขึ้นในทางทักษะการเรียนภาษาโดยเฉพาะ ทักษะโดยตรงเกี่ยวกับการอ่าน การเขียน เป็นกิจกรรมที่ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนที่เห็นสมควรว่าจะนำมาสอนเด็กได้ในระยะใด

ทฤษฎีที่ 4 เกี่ยวกับการเรียนภาษานั้น ควรเริ่มจากจุดสนใจของเด็กและความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ความพอใจ และสนใจอยากเรียน ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่จะต้องจัดกิจกรรม ชั่ว ๆ ให้เด็กได้เล่น ได้เรียนอยู่บ่อย ๆ เสมอ ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนและช่วยให้อยากเรียน

ทฤษฎีที่ 5 สมรรถภาพการเรียน การอ่านจะดีหรือไม่ดีก็ตาม มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง อาจซับซ้อนและไม่ซับซ้อน แต่เห็นปัญหาสืบเนื่องเกี่ยวข้องกัน

ทฤษฎีที่ 6 การวิเคราะห์ปัญหาเมื่อมีอะไรเกิดขึ้น เพื่อทราบสถานการณ์ขณะนั้น ครูจะต้องศึกษาสาเหตุและทราบข้อมูลของปัญหาคำย

ทฤษฎีที่ 7 วางวัตถุประสงค์และเป้าหมายในเรื่องการสอนอ่าน หรือการแนะแนว การอ่านว่า จะสอนหรือแนะแนวการอ่าน เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางอะไร

1. เพื่อการอ่านออก เพื่อทักษะในการอ่านเท่านั้น หรือ
2. เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของผู้อ่านในเรื่องของกระบวนการอ่าน กล่าวคือ อ่านได้ มีทักษะดีเยี่ยม มีความสนใจ เข้าใจความหมาย และเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านในเรื่อง การพัฒนาตนเอง

3. สามารถรู้จักเลือกอ่านสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อตน จากแนวความคิดของ เพียเจต์ (Piaget) พอจะสรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะการอ่านมีส่วนสัมพันธ์กัน ดังนั้น การช่วยส่งเสริม ให้ประสบการณ์ เรื่องการจัดสิ่งแวดล้อมให้กับเด็กเพื่อให้เกิดทักษะกระบวนการในการอ่านและการเริ่มต้นการอ่านจากสิ่งทีเด็ก ๆ สนใจ พอใจเพื่อส่งเสริม ช่วยเหลือให้เด็กมีทักษะทางการอ่านได้ดี

แนวความคิดของ บรูเนอร์ (Bruner) ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญเกี่ยวกับการสอนชนิด “Discovery approach” โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนว่า ในการสอนเรามุ่งหวังที่จะสอนให้คนมีส่วนร่วม

ในกระบวนการต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ เราสอนเนื้อหาแต่มิใช่เพื่อให้ท่องจำ แต่สอนเพื่อช่วยให้ได้ผลผลิต (สุขุม เฉลยทรัพย์. 2541 : 114 – 115)

แนวคิดเกี่ยวกับการอ่านตามธรรมชาติของ บรูเนอร์ นั้น จะเป็นการผสมผสานกระบวนการต่าง ๆ 3 กระบวนการ ต่อไปนี้เข้าด้วยกัน ซึ่งทั้ง 3 กระบวนการนั้น อาจเกิดขึ้นเรียงลำดับ ดังต่อไปนี้คือ

1. **ขั้นหาความรู้ (Acquisition)** เป็นกระบวนการของการรวบรวมความรู้จากการอ่านใหม่ๆ เข้าแทนที่ความรู้เก่า หรือเป็นการจัดระเบียบ โครงร่างของความรู้ที่ได้รับมาให้เป็นระเบียบมากขึ้น

2. **ขั้นดัดแปลงความรู้ (Transformation)** เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงข่าวสารความรู้ที่ได้รับมาจากการอ่าน ให้เกิดประโยชน์ต่อประสบการณ์ หรือสถานการณ์ใหม่ ๆ หรือเกิดแนวทางการคิดใหม่ ที่จะจัดระเบียบ โครงร่างของข่าวสารความรู้เดิมนั้น เพื่อให้สัมพันธ์หรือต่อเนื่องกับสถานการณ์ใหม่ หรือความรู้ใหม่

3. **ขั้นประเมินผลความรู้ (Evaluation)** เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกับข้อ 2 โดยผู้เรียน หรือผู้อ่านจะประเมินว่า สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี หรือทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าขึ้นหรือไม่เพียงใด เป็นต้น

การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

หนังสือเป็นเสมือนคลังรวบรวมความรู้ เรื่องราว ความคิดวิทยาการทุกอย่าง ซึ่งมนุษย์ได้คิด ได้อ่าน ได้เพียรพยายามรักษาไว้ด้วยลายลักษณ์อักษร หนังสือแพร่ไปถึงที่ใด ความรู้ ความคิดก็แพร่ไปถึงที่นั่น หนังสือจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอันประมาทมิได้ การสร้างนิสัยรักการอ่านจึงเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้เช่นกัน

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542 : 86) ได้กล่าวไว้ว่า นิสัยรักการอ่าน คือ การชอบอ่านจนเป็นนิสัย สนใจอ่านตลอดเวลา ชอบอ่านหนังสือและเอกสารทุกชนิด ทุกประเภท อาจจะเรียกคนมีนิสัยรักการอ่านว่า “หนอนหนังสือ”

ประสิทธิ์ พรมตัน (2543 : 40-41) กล่าวว่า ความหมายของนิสัยรักการอ่านเป็นหัวใจของการเรียน ผู้ที่อ่านหนังสือมากและสนใจอ่านอย่างจริงจังจะสามารถนำความรู้ที่อ่านไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ เกิดการพัฒนาและฝึกฝนตนเองให้เกิดลักษณะนิสัยและคุณลักษณะที่ดีของนักอ่าน ซึ่งมีแนวทางในการฝึกฝนจนเกิดเป็นนิสัยรักการอ่าน

ศรีรัตน์ เจริญจันทร์ (2544 : 34) ได้กล่าวไว้ว่า นิสัยรักการอ่าน หมายถึง การใฝ่ มุ่งมั่นแต่การอ่านและอ่านจนเคยชิน อ่านจนเป็นนิสัย แม้บางครั้งจะมีปัญหาและอุปสรรคต่อการอ่านบ้างก็ไม่ย่อท้อ คนที่มีนิสัยรักการอ่านย่อมอ่านทุกอย่างที่เป็นวัสดุสำหรับการอ่าน ไม่ว่าจะ

หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ หรือแม้แต่กระดาษห่อของ สามารถอ่านได้ ทุกสถานที่ ทุกโอกาส แม้แต่อยู่ในห้องสุขา และไม่ปล่อยเวลาว่างไปกับกิจกรรมอื่นใด นอกจากการอ่าน

สรุปได้ว่านิสัยรักการอ่าน คือการอ่านจนเป็นนิสัย คนที่มีนิสัยรักการอ่านย่อมอ่านทุกอย่างที่เป็นวัสดุสำหรับการอ่าน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ และไม่ปล่อยเวลาว่างไปกับกิจกรรมอื่นใดนอกจากการอ่าน ผู้ที่อ่านหนังสือมากและสนใจอ่านอย่างจริงจังจะสามารถนำความรู้ที่อ่านไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

นิสัยรักการอ่านไม่สามารถเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ จำเป็นต้องสร้างขึ้นมา โดยที่ต้องใช้ความเพียรพยายาม มีความมุ่งมั่น และการฝึกฝนจนกลายเป็นลักษณะนิสัยติดตัว ยั่งยืน ตลอดไป

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542 : 86) ได้กล่าวถึงองค์การที่มีบทบาทในการสร้างนิสัยรักการอ่าน สรุปได้ ดังนี้

1. บ้านหรือครอบครัว เป็นสถาบันที่สำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กรักการอ่าน พ่อแม่ให้ความรักความอบอุ่น ทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านต่าง ๆ ให้กับลูก เช่น เล่านิทาน เล่าเรื่อง หนังสืออ่านหนังสือให้ลูกฟัง ฯลฯ

2. โรงเรียน โรงเรียนมีห้องสมุดที่น่าสนใจ นำเข้าไปอ่าน ครู และบรรณารักษ์ จัดกิจกรรม ส่งเสริมการอ่านต่าง ๆ ทำให้เด็กอยากเข้าไปเรียน ไปอ่าน และอยากร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูและบรรณารักษ์จัดขึ้น เช่น เล่านิทาน จัดนิทรรศการ ประกวดเล่านิทาน แข่งขันตอบปัญหา ใ้วาที แสดงละคร สนทนาเรื่องหนังสือ ฯลฯ ทั้งบ้าน โรงเรียน และชุมชน ควรให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นการสร้างนิสัยรักการอ่านให้เด็กทั้งสิ้น

วัลลภ กันทรพัญ์ (2542 : 58) กล่าวถึงการสร้างนิสัยรักการอ่านให้นักเรียนไว้ว่า การที่คนเมื่อเรียนรู้สิ่งใดแล้ว จะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติจริงจนเกิดเป็นกิจนิสัยได้นั้น เขาจะต้องได้ผ่านประสบการณ์สำคัญ ๆ 3 ประการ คือ ประการแรก เขาจะต้องเกิดความรู้สึกละอายใจว่า สิ่งที่เขาเรียนรู้นั้นมีประโยชน์ มีคุณค่า หรือมีความหมายต่อเขา ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งประโยชน์หรือคุณค่าหรือความหมายที่มีต่อตัวนักเรียน จะมีลักษณะและขอบเขตแตกต่างกันไปเป็นรายบุคคลตามวิวุฒิภาวะ ประสบการณ์ และพื้นฐานการรับรู้ของเขา เด็กเล็ก ๆ อาจคิดในขอบข่ายเฉพาะตัวเขาเอง และค่อนข้างจะเป็นรูปธรรมมาก แต่เมื่อโตขึ้นอาจขยายขอบเขตออกไปครอบคลุมถึงพ่อ แม่ พี่ น้อง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติหรือโลกได้ในที่สุด รวมทั้งสิ่งที่เขาคิดเป็นนามธรรมมากขึ้น ประการที่สอง เขาจะต้องมีโอกาสได้เห็นตัวอย่างการลงมือทำด้วย คือ มีผู้อื่นปฏิบัติให้เขาได้พบได้เห็น ถ้ายังเห็นบ่อยเท่าใดก็ยิ่งจูงใจเขาให้ปฏิบัติเองได้มากขึ้น แต่ที่สำคัญคือต้องได้ประสบกับความ

จริงว่า ผู้ที่ปฏิบัติ ที่เขาเห็นนั้นได้รับผลประโยชน์ตามที่เขาได้รับรู้ หรือเข้าใจด้วย มิฉะนั้น การได้เห็นผู้อื่นปฏิบัติแล้ว ล้มเหลวจะทำให้เขาหลีกเลี่ยงการปฏิบัติได้ ประการที่สาม เขาต้องมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติจริง ๆ ด้วยตนเองด้วย ระยะแรก ๆ จะอยู่ในรูปของการทำบ้าง ไม่ทำบ้าง หรือลองผิดลองถูก หรือทำได้บ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ถ้าประสบการณ์ใน 2 ข้อแรก ยังมีแรงจูงใจเขาอยู่ เขาจะพยายามปรับปรุงไม่ย่อท้อจนเขาสามารถทำได้และทำได้อย่างดีในที่สุด

อุดมศักดิ์ พลอยบุตร (2545 : 20) กล่าวถึงการส่งเสริมการอ่านไว้ว่า ครูเป็นตัวจักรสำคัญยิ่งที่จะเป็นผู้เร่งปฏิกิริยาให้ผู้เรียนเป็นผู้มีนิสัยรักการอ่าน ครู อาจารย์ ทุกคนควรถือเป็นภาระหน้าที่ จะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ปลุกฝังทักษะการเรียนรู้ อันจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนทักษะ จนสามารถบูรณาการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนจะต้องเริ่มต้นที่การส่งเสริมการอ่าน

สรุปได้ว่า การสร้างนิสัยรักการอ่าน คือ การสร้างนิสัยรักการอ่านให้นักเรียน จะมีลักษณะและขอบเขตแตกต่างกันไปเป็นรายบุคคลตามวิถีชีวิตภาวะ ประสบการณ์ และพื้นฐานการรับรู้ของเขา แต่ที่สำคัญคือต้องได้ประสบกับความจริงว่า ผู้ที่ปฏิบัติที่เขาเห็นนั้นได้รับผลประโยชน์ตามที่เขาได้รับรู้ การอ่านเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านหนึ่งของมาตรฐานตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

สาเหตุที่คนไทยขาดนิสัยรักการอ่าน อภิภูษลิต พุทธมาตย์ (2541 : 8-9) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่คนไทยไม่มีนิสัยรักการอ่านไว้ดังนี้

1. หนังสือและเอกสารต่าง ๆ มีอยู่ไม่เพียงพอกับการค้นคว้าหาความรู้
2. กิจกรรมการเรียนการสอนของครูไม่เอื้ออำนวยต่อการฝึกฝนนิสัยรักการอ่าน
3. หนังสืออ่านสำหรับเด็กเป็นเอกสารที่สำคัญที่จะปลูกนิสัยรักการอ่านยังไม่สามารถผลิตออกมาเพียงพอกับความต้องการของเด็กและยังมีราคาแพงอยู่
4. พื้นฐานการศึกษาทำให้ไม่เกิดนิสัยรักการอ่าน
5. สถานที่สำหรับส่งเสริมการอ่านมีอยู่จำนวนน้อย
6. ผู้ผลิตหนังสือยังเล็งเห็นเรื่องของธุรกิจการค้า ทำให้ราคาหนังสือสูง ผู้มีรายได้น้อยจึงไม่สามารถจัดหาให้ลูกหลานของตนอ่านได้

ศรีรัตน์ เจริญจันทร์ (2544 : 35) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้คนไทยขาดนิสัยรักการอ่านสรุปได้ ดังนี้

1. ปัญหาการอ่าน
2. ขาดการกระตุ้นและส่งเสริมให้มีนิสัยรักการอ่าน
3. ไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน

4. ความสามารถทางสมอง
5. ความบกพร่องทางร่างกาย
6. ความพร้อมที่จะเรียนอ่าน
7. วัสดุการอ่าน
8. สภาพอารมณ์
9. สภาพเศรษฐกิจ
10. อิทธิพลจากสื่ออื่น ๆ

อวยพร พานิช และคณะ (2544 : 12) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่คนไทยไม่มีนิสัยรักการอ่านว่า เกิดจากสาเหตุ ได้แก่ แรงจูงใจที่จะอ่าน ความสนใจ ความพร้อมในด้านอารมณ์ ความสามารถทางสมอง ประสบการณ์เดิม ภาษาเดิม การสร้างความคิดรวบยอดในการอ่าน ทักษะคิดต่อตนเอง โรงเรียน ครู ห้องสมุด บ้าน เพื่อนร่วมรุ่น และการยอมรับ การอ่อนสภาพของร่างกาย สภาพทางจิตใจตามหลักจิตวิทยา ความตั้งใจ ความกระตือรือร้นที่จะอ่าน วิธีอ่านของแต่ละบุคคล ความสามารถ ที่ได้ยินและความสามารถในการเห็น

สรุปได้ว่า สาเหตุที่คนไทยขาดนิสัยรักการอ่าน คือ ความสามารถทางสมองประสบการณ์เดิม ภาษาเดิม โรงเรียน ครู ความตั้งใจ วิธีอ่านของแต่ละบุคคล ขาดการกระตุ้นและส่งเสริมให้มีนิสัยรักการอ่าน ไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน และสภาพของอารมณ์

กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ฉวีวรรณ อุทากินันท์ (2542 : 86) ได้ให้ทัศนะในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านไว้ว่า ทั้งบ้าน โรงเรียน และชุมชน ควรให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นการสร้างนิสัยรักการอ่านให้เด็กทั้งสิ้น

กรมวิชาการ (2543 : 234) ได้กล่าวถึงกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านคือการแนะนำหนังสือเป็นวิธีการชักชวนหรือเร้าใจให้ผู้ฟังสนใจการอ่านวิธีหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากการเล่าเรื่องจากหนังสือเล็กน้อย ผู้แนะนำไม่ต้องเล่าเรื่องโดยละเอียดนัก เพียงบอกเรื่องย่อ ๆ พอสังเขป เน้นการวิเคราะห์ข้อดี ข้อบกพร่องและประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับ แนะนำให้เหมาะสมกับวัย ระดับการศึกษา และพื้นฐานความรู้ของผู้ฟังด้วยอาจแนะนำได้ทั้งวาจา หรืออาจเขียนปิดประกาศ ส่งไปพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ หรือจะจัดนิทรรศการหนังสือด้วยก็ได้ การเตรียมการแนะนำหนังสือและวิธีการแนะนำ ก่อนพูดแนะนำหนังสือ ผู้พูดต้องเตรียมตัวให้พร้อม เพื่อให้เกิดความมั่นใจ

กรมวิชาการ (2546 : 2) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านไว้ว่าเป็นการกระทำต่าง ๆ ที่โรงเรียน หรือผู้ปกครองจัดขึ้น โดยมีจุดหมายเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจและเห็นความสำคัญในการอ่าน และพยายามพัฒนาการอ่านของตนจนมีนิสัยรักการอ่าน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 15) ได้กำหนดเป็นมาตรฐานเพื่อส่งเสริมนิสัยการอ่านให้แก่โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา โดยคณะผู้ศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้ 4 กิจกรรม คือ

1. เล่านิทาน
2. การจัดกิจกรรมวางตุ๊กงาน อ่านทุกคน
3. การแนะนำหนังสือ
4. การจัดโครงการยอดนักอ่าน

สรุปได้ว่า กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน คือการกระทำที่มุ่งหวังให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจหนังสือเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการอ่าน ดังนั้นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการอ่านนั้นจึงควรมีหลายแบบหลายวิธีด้วยกัน แต่ละวิธีนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ให้แก่เด็ก ตลอดจนเพื่อพัฒนานักเรียนให้ใช้ประโยชน์จากการอ่านให้กว้างขวางขึ้น

3.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 กับโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 2-3) ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไว้ดังนี้

ตาราง 1 บทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สพฐ.	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	โรงเรียน
1. กำหนดนโยบายและประกาศจุดเน้นในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน	1. จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดของโรงเรียนในสังกัด	1. จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนเกี่ยวกับนิสัยรักการอ่านและการใช้ห้องสมุด
2. สนับสนุนส่งเสริมและสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่เขตพื้นที่การศึกษาและ โรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม	2. จัดทำแผนงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน และห้องสมุดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	2. แต่งตั้งคณะกรรมการ/ คณะทำงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด

ตาราง 1 (ต่อ)

สพฐ.	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	โรงเรียน
3. พัฒนาบุคลากรด้านการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด	3. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน	3. จัดทำแผนงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด
4. วิจัยและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ	4. พัฒนาบุคลากรให้สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและปฏิบัติงานห้องสมุดโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4. ดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุด 3 ดี
5. กำกับ ติดตาม และประเมินผลเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย	5. ประสานเครือข่ายทุกภาคส่วนเพื่อร่วมสนับสนุนการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน	5. พัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด
6. ยกย่องเชิดชูเกียรติและประชาสัมพันธ์การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดของสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียน	6. วิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ	6. ประสานภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนเพื่อร่วมสนับสนุนการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด
	7. นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน	7. วิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการบริหารงานห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพ

ตาราง 1 (ต่อ)

สพฐ.	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	โรงเรียน
	8. ยกย่องเชิดชูเกียรติและ ประชาสัมพันธ์ผลการ ดำเนินงานของโรงเรียนใน สังกัด	8. ให้ขวัญ กำลังใจ ยกย่อง เชิดชูเกียรติครู นุเคราะห์ และ ผู้เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อน การดำเนินงานส่งเสริมนิสัย รักการอ่านและการพัฒนา ห้องสมุดสู่เป้าหมาย

เป้าหมายการพัฒนาโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2554 - 2561

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554 : 1 - 3) กำหนดเป้าหมายการพัฒนา
โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ
2554 – 2561 ไว้ดังนี้

คุณภาพผู้บริหาร

เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2554-2555

1. ผู้บริหารจัดให้มีแผนงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด
สนองแผนงาน 1 ป 4 ส ในแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน
2. ผู้บริหารกำหนดโครงสร้างกระบวนการบริหารงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
และการพัฒนาห้องสมุดในรูปของคณะกรรมการ
3. ผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุน จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ และทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุด
ที่เหมาะสมและเพียงพอ
4. ผู้บริหารนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
และการพัฒนาห้องสมุดให้เป็นไปตามเป้าหมาย
5. ผู้บริหารสร้างและพัฒนาภาคีเครือข่ายส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนา
ห้องสมุด
6. ผู้บริหารเป็นผู้นำในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการใช้ห้องสมุด

7. ผู้บริหารมีนิสัยรักการอ่านและใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง และพัฒนางาน

เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2561

1. ผู้บริหารสามารถบริหารแผนงาน โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
2. ผู้บริหารเป็นผู้นำในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและส่งเสริมการใช้ห้องสมุด
3. ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการอ่านและการใช้ห้องสมุด

คุณภาพครู

เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2554-2555

1. ครูบรรณารักษ์หรือผู้ที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานห้องสมุดและการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
2. ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
3. ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ใช้ห้องสมุดเพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่อง
5. ครูบรรณารักษ์หรือผู้ที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์สรุปและรายงานผลการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด ครูผู้สอนต้องมีการประเมิน รายงานผล นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนา

เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2561

1. ครูบรรณารักษ์หรือผู้ที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์สามารถบริหารงานห้องสมุดและจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
2. ครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์หรือผู้ที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์มีสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่มีคุณภาพและหลากหลาย
3. ครูผู้สอนบูรณาการการอ่านกับการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
4. ครูผู้สอนและครูบรรณารักษ์หรือผู้ที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ ศึกษา วิจัยและพัฒนา นวัตกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด

คุณภาพผู้เรียน

เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2554-2555

1. นักเรียนทุกคนมีเป้าหมายในการอ่าน คิดรูปแบบ กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ที่สอดคล้องกับภูมิสังคมของตนเอง
2. นักเรียนใช้ห้องสมุดเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 10 ต่อปี และร่วมกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านด้วยความเต็มใจอย่างสม่ำเสมอ
3. นักเรียนอย่างน้อยร้อยละ 75 มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ
4. นักเรียนใช้เวลานอกเวลาเรียนในการอ่านหนังสือเฉลี่ยอย่างน้อยวันละ 60 นาที
5. นักเรียนเลือกอ่านหนังสือนอกจากหนังสือแบบเรียนเฉลี่ยอย่างน้อยคนละ 20 เล่มต่อปี

เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2561

1. นักเรียนทุกคนมีจิตสำนึกและเห็นคุณค่าของการใช้ห้องสมุด และทรัพยากรสารสนเทศ
2. นักเรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
3. นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านอย่างยั่งยืนและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
คุณภาพโรงเรียน

เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2554-2555

1. โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาอย่างน้อยร้อยละ 30 พัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุด 3 ดี ที่ทันสมัยและมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดและตัวบ่งชี้ของ สพฐ. และอย่างน้อยร้อยละ 10 สามารถเป็นต้นแบบได้
2. โรงเรียนทุกแห่งมีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการอ่านและการเรียนรู้
3. โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาอย่างน้อยร้อยละ 30 มีห้องสมุดที่เป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้บริการแก่ผู้ปกครอง และชุมชน
4. โรงเรียนทุกแห่งมีภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด

เป้าหมาย ปีงบประมาณ 2561

1. โรงเรียนทุกแห่งมีห้องสมุด 3 ดี ที่ทันสมัยและมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดและตัวบ่งชี้ของ สพฐ.
2. ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของโรงเรียนและให้บริการแก่ผู้ปกครองและชุมชน

โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

1. โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหลักการและเหตุผลในการจัดทำโครงการดังนี้

“การอ่าน” เป็นความรู้พื้นฐานสำคัญเพื่อใช้ในการศึกษาหาความรู้ การติดต่อสื่อสาร และใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะต้องมุ่งให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ก่อน จึงจะสามารถเรียนรู้เรื่องอื่นๆต่อไปได้ การอ่านจึงถือเป็นทักษะพื้นฐานที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก โดยครูจะต้องเลือกสรรเทคนิควิธีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาให้นักเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ โดยเฉพาะครูที่รับผิดชอบกลุ่มสาระภาษาไทยเท่านั้น ครูทุกกลุ่มสาระควรมีส่วนร่วมในกาพัฒนาให้นักเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ โดยบูรณาการเรื่องการอ่านการเขียน ในการจัดการเรียนการสอน ทุกกลุ่มสาระ รวมทั้งผู้ปกครองและชุมชนควรมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนให้มีนิสัยรักการอ่าน เพื่อใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่อไป

อนึ่ง จากการประเมินผลสัมฤทธิ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของ สพฐ. ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 เป็นต้นมา พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 50 ในปีงบประมาณ 2549 กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มีโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินโครงการดังกล่าวกับกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา เพื่อสร้างความตระหนักแรงจูงใจ และกระตุ้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับเห็นความสำคัญของการอ่านและเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างนิสัยรักการอ่าน เพื่อยกระดับความสามารถในการอ่านให้กับนักเรียน

2. โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีหลักการและเหตุผลในการจัดทำโครงการดังนี้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีความมุ่งมั่นให้ประชากรในวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพตามมาตรฐานและมีผลสัมฤทธิ์ทางเรียนสูงขึ้นไปอย่างต่อเนื่อง จึงได้มีกลยุทธ์ให้เร่งรัดให้นักเรียนอ่านคล่องเขียนคล่องจึงได้มีการจัดทำโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านขึ้นเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยให้สถานศึกษาจัดให้มีกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านภายในสถานศึกษาอย่างหลากหลาย และส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพจากการอ่าน

แนวทางดำเนินงานโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 5-8) กำหนดแนวทางดำเนินงานโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ไว้ดังนี้

1. สนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการการอ่านในการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
 2. สนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนแกนนำ ห้องสมุดมีชีวิต มีการพัฒนาห้องสมุดให้มีคุณภาพได้ตามเกณฑ์การประเมิน
 3. คัดกรองจัดกลุ่มโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและแกนนำโรงเรียนห้องสมุดมีชีวิตให้มีการพัฒนาให้เป็นโรงเรียนต้นแบบและร่วมกับโรงเรียนต้นแบบขยายผลสู่โรงเรียนเครือข่าย
 4. คัดเลือกโรงเรียนเพิ่มเพื่อเป็นโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 5. สร้างความรู้ความเข้าใจการใช้เครื่องมือประเมินความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนเพื่อจัดกลุ่มนักเรียนและนำชุดฝึกทักษะการอ่านไปพัฒนาต่อยอดการอ่านในโรงเรียน
 6. นักเรียน ครู ผู้บริหาร ที่ได้รับรางวัลขยายผลให้กับโรงเรียนในสังกัดของ สพท.
 7. สพท. ร่วมกับครูบรรณารักษ์ ที่ได้รับการอบรมจาก สพฐ. ไปขยายผลในโรงเรียนเครือข่าย
 8. จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 9. ศึกษาวิจัยพฤติกรรมการอ่านของเด็กไทย
 10. ประชาสัมพันธ์รณรงค์ส่งเสริมให้ครู ผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและเจตคติที่ดีต่อการอ่าน
 11. นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานต่อ สพฐ.
 12. ศึกษา รวบรวมรูปแบบ/แนวทางที่เป็นต้นแบบด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 13. ประกวด สพท. ที่สนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านยอดเยี่ยม
- จากแนวทางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 มีนโยบายที่ให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารโครงการส่งเสริมนิสัรค์การอ่าน ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามึนักวิชาการหรือนักศึกษาท่านใด ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการบริหารโครงการส่งเสริมนิสัรค์การอ่านของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานโดยตรง มีแต่บางส่วนที่มีการศึกษาเกี่ยวข้องกับ กระบวนการบริหาร การบริหารโครงการ และโครงการส่งเสริมนิสัรค์การอ่านในแง่มุม ต่าง ๆ ดังนี้

4.1 งานวิจัยในประเทศ

ดิเรก ทวีสุข (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโครงการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1) ด้านการวางแผนโครงการ โรงเรียนมีกระบวนการวางแผนในรูปของคณะกรรมการทำหน้าที่วางแผนโครงการ ปัญหาพบว่า มีโรงเรียนที่ไม่สามารถนำนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดมากำหนดเป็นโครงการได้ 2) ด้านการจัดการโครงการในโรงเรียน มีการแต่งตั้งคณะทำงานให้ปฏิบัติงานในโครงการ ปัญหาพบว่าไม่มีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับโครงการ 3) ด้านการจัดบุคลากรเข้าทำงานในโครงการ โรงเรียนจัดให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการตามความถนัดและความสมัครใจ ปัญหาพบว่า บุคลากรมีเวลาปฏิบัติงานในโครงการน้อย 4) ด้านการอำนวยความสะดวกโครงการ โรงเรียนจัดลำดับความสำคัญของโครงการโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดกับนักเรียนเป็นหลัก ปัญหาพบว่า ขาดงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานโครงการ 5) ด้านการควบคุมโครงการ โรงเรียนมีการควบคุมด้านคุณภาพของงานและด้านงบประมาณเป็นหลัก ปัญหาพบว่า บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการควบคุมและประเมินโครงการ

บุญส่ง เสาศิริ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการอ่าน การเขียน นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 พบว่า ความพร้อมด้านปัจจัยการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ มีแผนปฏิบัติงานในการอบรมครั้งนี้เป็นอย่างดี มีจำนวนบุคลากรดำเนินงานเพียงพอ มีงบประมาณค่าใช้จ่ายเพียงพอ และสถานที่มีความเพียงพอต่อผู้เข้าอบรม ผลการประเมินกระบวนการ มีความเหมาะสมในระดับมาก มีการชี้แจงแผนให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจในหน้าที่และแนวปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปตามแผนที่กำหนดไว้ มีคำสั่งมอบหมายหน้าที่ดำเนินการอย่างชัดเจน มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจในขั้นตอนดำเนินงาน ผลการประเมินผลสำเร็จของการดำเนินงาน มีความเหมาะสมในระดับมาก มีการนำความรู้และประสบการณ์การวิจัยที่ได้รับจากการอบรมไปพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ธรรมพร แข็งกสิการ (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการรักการอ่าน สานสู่ฝัน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การดำเนินงานโครงการด้านสภาพแวดล้อมมีความเหมาะสมและปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดย วัตถุประสงค์ที่มีความสำเร็จและปฏิบัติสูงสุด คือ เพื่อช่วยให้โรงเรียนใช้หลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2544 บรรลุเป้าหมายแห่งคุณภาพ ด้านปัจจัยนำเข้าเกี่ยวกับความเพียงพอของ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณพบว่ามีความพอเพียงอยู่ในระดับมาก โดยความพอเพียงมาก ที่สุด คือจำนวนหนังสือในห้องสมุด แต่การปฏิบัติเพื่อระดมทรัพยากร ส่วนใหญ่ปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง ด้านกระบวนการพบว่า ความสำเร็จและการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดย กระบวนการที่มีความสำเร็จและปฏิบัติสูงสุด คือ กิจกรรม “วางทุกงาน อ่านทุกคน” ด้านผลผลิต พบว่า ผลผลิตของโครงการ มีความสำเร็จและมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ผลผลิตที่มีคุณภาพสูงที่สุด คือ นิสัยรักการอ่านของนักเรียน

ปรีชา บำรุงภักดี (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 ผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงาน การส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 อยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยการดำเนินงานการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียน พบว่าด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน รองลงมาได้แก่ การแก้ไขปัญหาที่มีผลต่อการ อ่าน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 2) ข้าราชการครูที่มี ตำแหน่งหน้าที่ต่างกันมีการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนไม่แตกต่างกัน 3) ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านใน โรงเรียนแตกต่างกันคือครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากมีการดำเนินการส่งเสริมนิสัยรักการ อ่านในโรงเรียนสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อย 4) ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนที่มีระดับช่วงชั้นที่เปิดสอนต่างกันมีการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียนไม่ แตกต่างกัน 5) แนวทาง การพัฒนาการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในโรงเรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรม ส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน กิจกรรมภาษาไทยวันละคำ กิจกรรมส่งเสริมวิชาภาษาไทย กิจกรรมเร้าใจ และจูงใจให้นักเรียนเกิดความพยายามที่จะอ่าน กระตุ้นแนะนำให้อยากรู้อยากเห็นเรื่องราวต่าง ๆ

ชัชวาล ใจเดี่ยว (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโครงการส่งเสริมการอ่าน ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ผลการศึกษาวิจัยพบว่า 1) การดำเนินการ บริหารโครงการส่งเสริมการอ่านของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดย ภาพรวมของการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาการดำเนินการบริหารโครงการส่งเสริมการอ่าน ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 พบว่า ด้านการเตรียมการ สถานศึกษา

ขาดวัสดุ อุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการส่งเสริมการอ่าน สถานศึกษาขาดงบประมาณ ในการจัดซื้อหนังสือ และสถานศึกษาขาดการสนับสนุนองค์กรภาคอื่น ๆ ด้านการดำเนินการ บุคลากรที่รับผิดชอบมีหน้าที่ภาระงานพิเศษอื่น ๆ มาก ขาดการประสานงานระหว่างครูและ ผู้ปกครองนักเรียน สื่อในห้องสมุดไม่สามารถบริการให้นักเรียนได้เต็มที่ และการดำเนิน โครงการ ส่งเสริมการอ่านไม่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ ด้านการรายงาน ขาดการรายงานผลการปฏิบัติงาน โครงการ ส่งเสริมการอ่านให้ผู้ปกครองได้ทราบ ขาดการรายงานผลการปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมการอ่าน ให้ผู้บังคับบัญชาทราบเป็นระยะ ๆ และการนิเทศติดตามควบคุมกำกับดูแลจากหน่วยเหนือ ไม่ต่อเนื่อง 3) การเปรียบเทียบสภาพการบริหาร โครงการส่งเสริมการอ่านของสถานศึกษา ในเขต พื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำแนก ตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดโรงเรียน พบว่า 3.1) ผู้บริหารสถานศึกษาและ ครูผู้สอน ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินการบริหาร โครงการส่งเสริมการอ่านของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3.2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่มีประสบการณ์ในการ ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินการบริหาร โครงการส่งเสริมการอ่านของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ 3.3) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อการ ดำเนินการบริหาร โครงการส่งเสริมการอ่านของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อุบลราชธานี เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

สังคม ทินาวัตน์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษารายงานการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัย รักการอ่านของนักเรียน โรงเรียนบ้านโคกคอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษาหนองคาย เขต 1 ผลการประเมิน พบว่า 1) ผลการประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนโรงเรียน บ้านโคกคอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ดังนี้ ด้านบริบทมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้ามีความเหมาะสมและเพียงพอ และด้านกระบวนการมีการ ปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านผลผลิตมีความพึงพอใจ และด้านผลกระทบ อยู่ในระดับ มาก 2) นิสัยรักการอ่านของนักเรียนโรงเรียนบ้านโคกคอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หนองคาย เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ นักเรียนชอบอ่านหนังสือและจัดเก็บหนังสือเป็นอย่างดี รองลงมา คือ หนังสือที่นักเรียนชอบอ่าน คือหนังสืออ่านสำหรับเด็ก เช่น นิทาน การ์ตูน และส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ หนังสือที่นักเรียน ชอบอ่านคือหนังสือเรียน

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ลี (Lee. 1992 : Abstract) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางด้านการครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการของการอ่านออกเขียนได้ของเด็ก โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองของเด็กวัยอนุบาล จำนวน 45 คน และเด็กวัยประถมต้น 40 คน ซึ่งพบว่า บิดามารดาของเด็กทั้งสองกลุ่มนี้ให้การสนับสนุนเด็กแตกต่างกันตามระดับชั้นเรียน โดยไม่ได้คำนึงถึงความสามารถในการอ่าน ซึ่งเมื่อแบ่งเด็กออกตามคะแนนความสามารถในการอ่าน พบว่า บิดา มารดาของเด็กจากทั้งสองกลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านสูงเป็นผู้สนับสนุนการอ่านให้กับเด็กมากกว่าบิดา มารดา ของเด็กที่มีความสามารถในการอ่านต่ำผลการศึกษา พบว่า สภาพแวดล้อมที่บ้านมีความสัมพันธ์กับคะแนนการอ่านและเขียนของเด็ก เด็กอนุบาลที่อ่านได้ดีกว่าจะมีบุคคลใกล้ชิดที่ชอบอ่าน มีอุปกรณ์ที่สนับสนุนการอ่านและเขียน บิดามารดาเป็นผู้ฟังเด็กอ่านหรือร่วมกันอ่านบ่อยครั้งและไม่ได้เชื่อในเรื่องการสอนอ่านโดยตรงแต่เพียงอย่างเดียวว่า มีผลต่อความสามารถในการอ่านของเด็กมากกว่าเด็กที่อ่านได้น้อยกว่า ส่วนเด็กประถมต้นที่อ่านได้ดีมีความสนใจในการอ่าน มีบิดามารดาเป็นผู้ฟังเด็กอ่านบ่อยครั้ง หรือบิดามารดาสนใจในการอ่านของเด็ก และบิดามารดา มีระดับการศึกษาสูงกว่าเด็กที่มีคะแนนการอ่านต่ำกว่า ส่วนตัวแปรที่มีผลต่อพัฒนาการทางการอ่านออกเขียนได้ พบว่า พัฒนาการทางการอ่านของเด็กอนุบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการศึกษาของบิดามารดา ความถี่ในการฝึกเขียนหนังสือที่บ้าน ความสนใจในการอ่าน และปริมาณการอ่านให้เด็กฟัง ส่วนพัฒนาการทางการเขียนของเด็กอนุบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความถี่ในการฝึกเขียน การเอาใจใส่ของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา และความสนใจในการอ่านในส่วนของพัฒนาการทางการอ่านของเด็กประถมต้น พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจของบิดามารดา ความถี่ของการเขียนหนังสือของบิดามารดาที่บ้าน และการฟังเด็กอ่าน แต่มีความสัมพันธ์ทางลบกับความถี่ในการสอนอ่าน ส่วนพัฒนาการทางการเขียนของเด็กประถมต้น พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความถี่ในการฝึกเขียนคำและเรื่องจากที่บ้าน การที่บิดามารดาอ่านร่วมกับเด็กและความพึงพอใจของบิดามารดา แต่มีความสัมพันธ์ทางลบกับความถี่ในการสอนอ่าน

ดิจีโอวานนา (Digiovanna. 1997 : Abstract) ศึกษาถึงความสำคัญของการอ่าน เพื่อการบันเทิงเสรี และผลกระทบของการอ่านต่อแรงจูงใจในการอ่าน ทักษะคิดต่อการอ่านและความสามารถในการอ่านของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับเกรด 3, 5 และ 7 รวมทั้งผู้ปกครองของเด็กเหล่านี้ วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยให้ผู้ปกครองตอบแบบสอบถาม การสังเกต ของครูและใช้คะแนนจากแบบสอบถามมาตรฐานที่ทดสอบถึงทัศนคติของนักเรียน เวลาที่ใช้ในการอ่านเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และความสามารถในการอ่านโดยรวม

จากนั้น ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างตามคะแนนการทดสอบความสามารถในการอ่านออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านสูง กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านระดับปานกลาง และกลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านระดับต่ำ ผลการศึกษาพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ดังกล่าว โดยกลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านสูงและกลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านปานกลางใช้เวลาในการอ่านเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่านและมีการเลือกส่วนประเภทของเนื้อหาสูงกว่ากลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านต่ำ แต่สภาพทางบ้านของนักเรียนทั้ง มีสภาพการอ่านสูงและต่ำไม่มีความแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีสภาพแวดล้อมทางการอ่านที่ดี

พาโวเนตตี และคณะ (Pavonetti, et al. 2000 : Abstract) ศึกษาเปรียบเทียบนิสัยรักการอ่านของเด็กมัธยมต้น ที่ได้รับการเร่งการอ่านขณะอยู่ในโรงเรียนประถมกับเด็กนักเรียนที่ไม่ได้รับการเร่งการอ่าน ในขณะที่อยู่ในระดับประถม โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างเกรด 7 จำนวน 1,531 คน โดยใช้เครื่องมือในการวัดพฤติกรรมการนิยัรักการอ่านของเด็ก เป็นการบันทึกการอ่านและการจดบันทึกของเด็ก การศึกษาครั้งนี้ พบว่า เด็กที่ได้รับการเร่งการอ่านในโรงเรียนประถมศึกษา มีนิสัยรักการอ่าน ที่ไม่แตกต่างจากเด็กที่ไม่ได้รับการเร่งการอ่านในระดับประถมศึกษา นั่น มีนิสัยรักการอ่านมากกว่าเด็กที่ได้รับการเร่งการอ่าน

คิม (Kim. 2004 : Abstract) ได้ศึกษาหน้าที่ของภาษาเขียนในการพัฒนาภาษาพูดสำหรับเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลถึงประถมปีที่ 2 ที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ผู้วิจัยการรู้หนังสือหลายคนสนับสนุนการปฏิบัติการสอนทักษะทั้ง 4 ทักษะ และได้แย้งว่านักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองสามารถเรียนอ่านได้ก่อน สามารถแสดงให้เห็นขั้นตอนความก้าวหน้าในความคล่องแคล่วทางภาษาพูดภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตามทัศนคติที่นิยมเกี่ยวกับการอ่านภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองในกิจกรรมการอ่านและการเขียนนั้นควรจะเลื่อนออกไปจนกว่าภาษาพูดของนักเรียนเข้าที่ดีแล้ว เสียก่อน เนื่องจากมีทัศนคติที่โต้แย้งกันมาก การศึกษาครั้งนี้จึงมีความมุ่งหมายเพื่อหาคำตอบของคำถามที่ว่า การอ่านและการเขียนที่อาศัยโรงเรียนเป็นฐานนั้นสามารถจะนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาทักษะภาษาพูดภาษาอังกฤษสำหรับเด็กที่อายุยังน้อยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองได้อย่างไร เมื่อนำเอากรณีศึกษา 7 กรณี และการศึกษา เข้าแทรกแซง 1 กรณี โดยใช้การศึกษาเชิงทดลองกับเด็กเพียงคนเดียว พบว่า สามารถอธิบายหน้าที่ของการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะภาษาพูดของนักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองได้

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมีหลายรูปแบบ สามารถทำได้ด้วยวิธีที่หลากหลาย และความสนใจในการอ่านของเด็กแต่ละวัยมีความแตกต่างกัน แต่การอ่านให้ผล

เหมือนกัน คือ ให้ความรู้และให้วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ซึ่งผู้อ่านได้ทั้งความรู้และความบันเทิง กิจกรรม ส่งเสริมการอ่านที่จัดขึ้นยังสามารถทำให้ผู้อ่านมีนิสัยรักการอ่านและเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้อ่านเป็น ประจำอยู่แล้วเห็นประโยชน์ของการอ่านมากขึ้น

5. สรุปแนวคิด หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมากำหนดแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอทั้งหมด ได้แก่ แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับกระบวนการบริหารโครงการ แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสถานศึกษาในแต่ละชั้น ได้แก่ ชั้นการวางแผน ชั้นการจัดองค์กร ชั้นการอำนวยการ ชั้นการควบคุมและชั้นการประเมินนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร โดยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผน การดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์และการประเมินผล ซึ่งจะทำให้ได้กระบวนการบริหารโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล โดยสามารถสังเคราะห์และสรุปแนวคิด หลักการ ที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

กระบวนการบริหารโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโดยการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประกอบด้วย 5 ชั้น คือ

1. การวางแผน โดยการมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายและผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินโครงการ การกำหนดกิจกรรมและระยะเวลาในการดำเนินโครงการ การกำหนดงบประมาณและทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนการจัดทำแผนปฏิบัติโครงการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานจนเสร็จสิ้นโครงการ

2. การจัดองค์กร โดยการมีส่วนร่วมในการจัดแบ่งกลุ่มงานและกิจกรรม แต่งตั้งผู้รับผิดชอบแต่ละงานและกิจกรรม ตามความรู้ความสามารถ ความถนัดและความสนใจจัดทำโครงสร้างการบริหารงาน

3. การอำนวยการ โดยการมีส่วนร่วมในการจัดอบรม สัมมนาให้บุคลากร ศึกษา ดูงาน จัดทำคู่มือการดำเนินงาน จัดทำเอกสาร เว็บไซต์ ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ จัดกิจกรรมประกวดการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน จัดหาวัสดุ อุปกรณ์รางวัล จากหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุน จัดแสดงผลงาน สร้างเครือข่ายสมาชิก

4. การควบคุม โดยการมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐาน ทำการนิเทศ กำกับติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง จัดทำรายงานความก้าวหน้าของโครงการและนำเสนอ

5. การประเมินโครงการ โดยการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการประเมินโครงการ ทำการประเมินการดำเนินงาน สรุปผลโครงการ นำผลการประเมินโครงการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดและเผยแพร่ไปสู่ชุมชน